KRÓL EDYP

Sofoklesa

STRESZCZENIE • ANALIZA • INTERPRETACJA

POLECAMY

Zapraszamy do
księgarni
internetowej

KSIEGARNIA
NAJTANIEJ
www.ksiegarnia-najtaniej.pl

www.ksiegarnia-najtaniej.pl

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Król Edyp

Sofoklesa

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Wydawnictwo LITERAT
ul. Łazienna 28
87-100 Toruń
tel.: 56 6539540
e-mail: wyd.literat@lit.com.pl
www.ksiegarnia-najtaniej.pl

Opracowanie:
Agnieszka Marszał

Korekta:
Dorota Wojciechowska
Agnieszka Kozłowska

Ilustracja na okładce:
Jacek Mroczek

Copyright © by Literat

ISBN: 978-83-7898-411-5

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Spis treści

O autorze 5
Geneza 6
Plan wydarzeń 8
Streszczenie 10
Bohaterowie 28
Gatunek 32
Kompozycja 36
Czas i miejsce akcji 37
Problematyka 38
Motywy i analogie 38
Zagadnienia 64
Istotne cytaty 71
Charakterystyka teatru greckiego 73
Zadania sprawdzające 76
    Test 76
    Krzyżówka nr 1 78
    Krzyżówka nr 2 79
Słowniczek 80
Inscenizacje teatralne 86
Bibliografia 86

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

O autorze

Sofokles urodził się ok. **496 r. p.n.e.** w podateńskiej wsi **Kolonos**. Jego ojciec był właścicielem wytwórni broni. Sofokles otrzymał staranne wykształcenie: uczył się poezji, śpiewu, tańca, gimnastyki. Był **kapłanem** boga Asklepiosa. Brał też czynny udział w życiu politycznym jako **zwolennik Peryklesa** – przywódcy demokracji ateńskiej. W **468 r. p.n.e.** zwyciężył w zawodach dramatycznych. Pokonał wtedy starego mistrza Ajschylosa. Łącznie w konkursach dramatycznych zwyciężył co najmniej osiemnaście razy. Napisał około stu dwudziestu sztuk, z których do naszych czasów w całości przetrwało siedem tragedii:

- *Ajas*,
- *Antygona*,
- *Król Edyp*,
- *Elektra*,
- *Filoktet*,
- *Edyp w Kolonie*,
- *Kobiety z Trachis* (lub *Trachinki*),

oraz fragmenty dramatu satyrowego: *Tropiciele*.

Większość tragedii Sofoklesa, w zależności od miejsca akcji, można pogrupować w dwa cykle: **cykl trojański** (*Ajas*, *Filoktet*, *Elektra*) i **tebański** (*Król Edyp*, *Edyp w Kolonie*, *Antygona*).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Geneza

Sofokles wprowadził wiele innowacji scenicznych – dodał trzeciego aktora w tragedii oraz dekoracje na scenie. Ograniczył rolę bogów, kładąc nacisk na przeżycia osób dramatu. Odszedł od trylogii tragicznych (trzech tragedii, opowiadających jedną historię) w kierunku traktowania każdej tragedii jako zamkniętej całości.

Sofokles zmarł w **406 r. p.n.e.**

Geneza

Źródłem tematu podjętego w *Królu Edypie* jest **mit o rodzie Labdakidów**. Labdakos był ojcem Lajosa i dziadem Edypa, który z kolei był ojcem Antygony.

Nad rodem Labdakidów zawisło **przekleństwo**. Lajos – **król Teb** – otrzymał od wyroczni delfickiej przepowiednię, że zginie z ręki swego syna, który później ożeni się ze swoją matką (Jokastą). Przerażony Lajos tuż po narodzinach syna kazał mu przekłuć stopy i porzucić w górach, żeby tam umarł. Polecenie to miał wykonać jeden ze sług króla. Słudze jednak zrobiło się żal dziecka i chcąc uratować mu życie, oddał je pasterzowi z **Koryntu**. Ten zaś zaniósł niemowlę bezdzietnym władcom krainy – **Polibosowi** i **Meropie**. Oni nadal mu imię Edyp i wychowali jak własnego syna.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Kiedy Edyp dorósł usłyszał od kogoś, że jest przybranym dzieckiem. Po wyjaśnienie udał się do **wyroczni delfickiej**. Tutaj usłyszał to, co kiedyś tak przeraziło Lajosa: zabije ojca i ożeni się z własną matką. Edyp przekonany, że jest synem króla Koryntu uciekł z kraju, by uniknąć okrutnego przeznaczenia.

Wędrując, spotkał na drodze swego prawdziwego ojca. Edyp nie wiedział jednak, kim był ów człowiek, a ponieważ Lajos nie chciał ustąpić mu z drogi, zabił go.

Później Edyp zawędrował **do Teb**, które nękane były wówczas przez **Sfinksa**. Uwolnić miasto od tego potwora mógł ten, kto odgadłby jego zagadkę. Brzmiała ona tak:

> *Co to za zwierzę, które rano chodzi na czworakach, w południe na dwóch nogach, a wieczorem na trzech?*

Dotąd nikomu nie udało się podać dobrej odpowiedzi i wszyscy byli pożerani przez Sfinksa. Udało się to Edypowi – pokonał potwora, odgadując, że chodzi o człowieka. Zgodnie z obietnicą władcy Teb – Kreona (który był szwagrem Lajosa i objął władzę po jego śmierci), w nagrodę **otrzymał tron** i **Jokastę za żonę**. W ten sposób wypełniła się przepowiednia wyroczni delfickiej.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Plan wydarzeń

Edyp miał z Jokastą czworo dzieci: Antygonę, Ismenę, Eteokla i Polinika. Żyli oni szczęśliwie przez wiele lat aż do czasu, kiedy Teby nawiedziła straszna zaraza. Wyrocznia delficka wyjaśniła, że miasto dotknęła taka **klęska**, ponieważ przebywa w nim **morderca Lajosa**.

W tym momencie rozpoczyna się akcja *Króla Edypa*.

Plan wydarzeń

1. Prośby mieszkańców Teb do Edypa o pomoc w uwolnieniu miasta od klątwy.
2. Powrót Kreona od wyroczni delfickiej.
3. Rozpoczęcie śledztwa mającego na celu odnalezienie i ukaranie zabójcy Lajosa.
4. Przybycie przed tron Edypa wróżbity Tyrezjasza:
   - **a)** Milczenie Tyrezjasza.
   - **b)** Zarzuty Edypa wobec wróżbity.
   - **c)** Wyjawienie prawdy.
   - **d)** Gniew Edypa i oskarżenie Tyrezjasza o spisek.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

5. Rozmowa Edypa z Kreonem.
6. Nadejście Jokasty i jej upomnienia wobec męża i brata.
7. Przypomnienie przez Jokastę przepowiedni, którą kiedyś usłyszał od wyroczni delfickiej Lajos.
8. Niepokój Edypa i pierwsze podejrzenia.
9. Modlitwy Jokasty za spokój Edypa.
10. Przybycie posłańca z Koryntu z wieścią o śmierci Polybosa – ojca Edypa.
11. Informacje posłańca na temat pochodzenia Edypa.
12. Przerażenie Jokasty i jej ucieczka do pałacu.
13. Przybycie starego sługi Lajosa.
14. Wyjawienie całej prawdy o historii Edypa.
15. Samobójstwo Jokasty.
16. Samooślepienie się zrozpaczonego Edypa.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Streszczenie

Prologos

PROŚBA LUDU O POMOC

Przed tron Edypa przychodzą mieszkańcy Teb. W odpowiedzi na pytanie króla, co ich sprowadza, w imieniu ludu przemawia kapłan. Oto **miasto nękane jest zarazą** – umierają ludzie, zwierzęta, rośliny. Lud przybywa do króla z prośbą o ratunek. To przecież on wyzwolił Teby od Sfinksa, więc i teraz z pewnością znajdzie sposób na uwolnienie miasta od plagi.

Edyp ubolewa nad losem swych poddanych i nad swoim własnym, bo jako władca ma największe utrapienie – martwi się o wszystkich mieszkańców Teb. Posłał już swego szwagra **Kreona** do **świątyni Apollina**, by tam poradził się wieszczki delfickiej, co zrobić, żeby uwolnić miasto. Kreon długo nie wraca, ale kiedy tylko się zjawi, Edyp zaraz wysłucha rad wyroczni i zastosuje się do nich.

Słychać krzyki ludu. Kapłan zapowiada **powrót Kreona**, który ma na głowie wieniec z wawrzynu, a to oznacza, iż przynosi dobrą nowinę.

RADA WYROCZNI

Edyp, witając go, pyta, co usłyszał od wyroczni delfickiej. Każe mu mówić od razu przy zebranym

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

tłumie tebańczyków, o których los się lęka. Kreon przekazuje więc to, co usłyszał od wyroczni: Teby zostaną uwolnione od zarazy, kiedy ukarani zostaną ci, którzy zabili Lajosa – poprzedniego króla Teb. **Trzeba znaleźć mordercę** i wypędzić go albo zabić, bo to on właśnie **ściąga nieszczęście** na miasto, przebywając nadal w jego granicach.

Edyp wypytuje Kreona o **szczegóły dotyczące śmierci** Lajosa. Kreon mówi, że jedyny świadek tej zbrodni wie tylko tyle, że na Lajosa napadł nie jeden, ale cała grupa zbójów. Edyp zastanawia się, czy ktoś zapłacił im za zabicie króla. Kreon potwierdza, że rzeczywiście tak mówiono. Zaniechano jednak szukania mordercy, bo na Teby napadł Sfinks i odciągnął uwagę mieszkańców od tamtej zbrodni.

POSZUKIWANIE ZABÓJCY LAJOSA

Edyp postanawia przeprowadzić **śledztwo** i odnaleźć zabójcę Lajosa, by w ten sposób uwolnić Teby od zarazy. Uważa też, że morderca króla mógłby teraz czyhać i na jego życie. Odnajdując go i karząc, wyświadczy więc przysługę także samemu sobie.

Parodos

ZARAZA W MIEŚCIE

Chór w swej pieśni ubolewa nad losem mieszkańców Teb. Przypomina o spustoszeniu, jakie sieje

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

w mieście **zaraza**: Teby wciąż nękają wrogowie, matki umierają przy porodach lub rodzą martwe dzieci, umierają zwierzęta, na polach nic nie rośnie. **Wzywa na pomoc bóstwa**: Zeusa, Artemidę, Apollina i Bachusa.

Epejsodion I

KARA DLA ZABÓJCY

Edyp zwraca się **do chóru**: każdy, kto wie coś na temat zabójstwa Lajosa, powinien mu to wyjawić. Jeśli zabójca jest wśród ludu i sam się przyzna, karą dla niego nie będzie wówczas **śmierć**, a jedynie **wypędzenie z miasta**. Nagrodę zaś otrzyma ten, kto wskaże zabójcę. Kto jednak zna prawdę i ukrywa ją, nie powinien zostać w Tebach, ani być przyjmowanym w domach mieszkańców. Nie należy z nim rozmawiać, dopuszczać go do składania ofiar i modlitw. Ma być **wykluczony ze społeczności** i to będzie dla niego kara.

PRZEKLEŃSTWO

Edyp ślubuje bogom i zmarłemu Lajosowi, że odnajdzie zbrodniarza i ukarze go. **Przeklina także tego, kto zabił** Lajosa – niech doświadczy nędzy, pogardy i wstydu. Edyp oświadcza, że **pomści Lajosa** tak, jakby był jego własnym ojcem, bo przecież objął jego tron w Tebach, pojął za żonę wdowę po nim, a jego dzieci byłyby rodzeństwem potomstwa Lajosa.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Na koniec swej przemowy Edyp źle życzy wszystkim, którzy nie zechcą pomóc w wyjaśnieniu tej sprawy i prosi bogów o opiekę nad tymi, którzy przyczynią się do odnalezienia zabójcy.

Chór odpowiada, że nie popełnił tej zbrodni, ani nie wie, kto to zrobił. Dodaje, że tylko Apollin (zwany także Febusem) może wskazać winowajcę.

Edyp przyznaje słuszność temu stwierdzeniu. Nikt jednak nie może wymóc na bogu, by wyjawił prawdę.

Chór **radzi** Edypowi, **by zasięgnął opinii Tyrezjasza** – wróżbity. Edyp już próbował to zrobić za namową Kreona, ale Tyrezjasz dotąd zwleka z odpowiedzią.

Nagle Chór oznajmia przybycie wieszcza.

TYREZJASZ

Edyp wita wróżbitę i nazywa go **wybawicielem Teb**. On to bowiem, dzięki swym zdolnościom jasnowidzenia, może wskazać zabójcę Lajosa, a przez to uwolnić miasto od klątwy.

Tyrezjasz jednak **nie chce wyjawić prawdy**, gdyż jest to wiedza, która przyniesie szkodę. Prosi Edypa, by pozwolił mu odejść. Władca jednak wskazuje, że obowiązkiem Tyrezjasza jest służyć radą miastu, w którym się urodził. Także chór prosi wróżbitę o wyjawienie prawdy. Ten raz jeszcze po-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

wtarza, że nigdy nie wyjawi tak złych wiadomości. Edypa złości upór Tyrezjasza. **W gniewie oskarża go** o to, że to właśnie on podżegał do zabicia Lajosa i zaplanował ten zamach. Po tym oszczerstwie **Tyrezjasz wskazuje na zbrodniarza**, lecz nie wprost.

EDYP ZABÓJCĄ

Nakazuje Edypowi, by odtąd unikał rozmowy z tebańczykami – zgodnie ze swoim rozkazem. (Edyp ogłosił, że zabójca Lajosa ma z nikim nie rozmawiać i zostać wykluczony ze społeczności.) Edyp nie rozumie słów wróżbity. Każe mu to wyjaśnić. Tyrezjasz mówi więc wprost – to właśnie **Edyp jest zabójcą** Lajosa. Król **uznaje to za obelgę** i zamierza ukarać starca. Podejrzewa, że to Kreon

GNIEW KRÓLA

nakazał Tyrezjaszowi fałszywie świadczyć, by w ten sposób pozbawić Edypa tronu i objąć władzę w Tebach. Podważa dar jasnowidzenia, który ma wróżbita. Przypomina, że Tyrezjasz nie zdołał odgadnąć zagadki Sfinksa, a przecież gdyby naprawdę miał dar przewidywania, zrobiłby to bez trudu. Edyp jest przekonany, że **te oskarżenia to intryga** uknuta przeciwko niemu przez **Kreona** i **wróżbitę**, który liczy na jakieś korzyści.

ZAPOWIEDŹ NIESZCZĘŚCIA

Rozgniewany Tyrezjasz odpowiada Edypowi i podkreśla, że nie jest sługą ani Kreona, ani Edypa, lecz samego **Apollina**. Przepowiada mu wielką wzgardę i nędzę, a kiedy roz-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

pozna związki, w których żyje, **będzie zmuszony uciekać** z kraju. Stanie się wkrótce **najbardziej nieszczęśliwym** człowiekiem na ziemi.

Słowa te jeszcze bardziej gniewają Edypa. Wypędza starca, mówiąc, że gdyby wiedział, że usłyszy takie brednie, w ogóle nie wzywałby go przed swój tron.

Tyrezjasz odpowiada, że Edypowi jego słowa mogą wydawać się bredniami, natomiast rozsądne są dla jego rodziców. Edyp zatem **chciałby wiedzieć, kim są jego rodzice**. Tyrezjasz nie zamierza tego wyjawić. Wskazuje tylko, że rozwiązanie zagadki Sfinksa i objęcie tronu w Tebach okaże się dla Edypa zgubne. Wychodzą. Wróżbita mówi jeszcze, że **zabójca Lajosa przebywa w Tebach**; wszyscy uważają go za przybysza z obcych stron, ale już wkrótce okaże się, iż urodził się on w tym mieście, jest mężem własnej matki i bratem dla swoich dzieci. Kiedy wszystko to wyjdzie na jaw, Edyp stanie się ślepcem i jako żebrak opuści miasto, by tułać się na obczyźnie.

ZABÓJCA JEST W MIEŚCIE

Stasimon I

Chór jest przerażony słowami Tyrezjasza. Nie może ich ani potwierdzić, ani im zaprzeczyć. Dopóki prawda nie wyjdzie na jaw, Chór nie powie słowa

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

przeciwko Edypowi, bo to on uratował Teby od strasznego potwora – Sfinksa. Chór podważa także wiarygodność Tyrezjasza. Tylko **bogowie** – Zeus i Apollo – mogą przeniknąć ludzkie dusze i **tylko dzięki nim można poznać prawdę**. Gniew bogów dosięgnie zabójcę i będzie to dla niego straszna kara. Chór jednak jest przekonany, że tym zabójcą nie jest Edyp.

NIEUFNOŚĆ WOBEC SŁÓW WIESZCZA

Epejsodion II

Kreon rozmawia z Chórem. Mówi, że słyszał o zarzutach stawianych mu przez Edypa. Tym większa byłaby jego krzywda, gdyby i lud uznał te **pomówienia** za prawdziwe. Chór wyjaśnia, że to tylko **oskarżenia rzucone w gniewie**. Kreon chce wiedzieć, skąd pochodzą te zarzuty. Chór wymiguje się od odpowiedzi, ponieważ jest lojalny wobec władcy – Edypa. A ten właśnie nadchodzi.

OSKARŻENIE KREONA

Edyp gniewnie odnosi się do Kreona i powtarza swoje zarzuty wobec niego. Nazywa go bezczelnym, bo śmie przychodzić do domu władcy, przeciwko któremu **uknuł spisek**, chcąc zrzucić go z tronu.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Kreon prosi, żeby Edyp wstrzymał się z pochopnym sądem i najpierw wysłuchał jego mowy. Władca jest jednak uparty i nie chce słuchać wyjaśnień szwagra. Przypomina mu, że to on sam namawiał go, by zasięgnąć rady wróżbity Tyrezjasza. Zaczyna **wypytywać Kreona o starca**. Kiedy zabito Lajosa, Tyrezjasz sprawował już swą sztukę w Tebach. Był wtedy równie mądry jak teraz. Edyp dziwi się więc, dlaczego wróżbita nigdy nie wspomniał o nim jako zabójcy. Nie potrafił też, mimo swych zdolności, wskazać winowajcy. Edyp raz jeszcze powtarza, że gdyby nie zmowa wróżbity z Kreonem, podejrzenia nigdy nie padłyby na niego.

WYJAŚNIENIA KREONA

Kreon zaczyna teraz wypytywać Edypa. Chce dowieść, że nie ma on powodów, by spiskować przeciwko władcy. Jest przecież **szwagrem króla**, **bratem jego żony** – Jokasty, a Edyp dopuszcza do władzy oboje. Dlaczego więc Kreon miałby chcieć zająć jego miejsce na tronie, skoro i tak może rządzić, zachowując przy tym spokój i unikając przykrości, na jakie zazwyczaj narażony jest władca. Nigdy nie przyszłoby mu to do głowy. Tym bardziej, że **cieszy się** ogromnym **szacunkiem** ludu. Kreon raz jeszcze podkreśla, że nigdy **nie miał zamiaru spiskować** przeciwko Edypowi. Na potwierdzenie swych słów dodaje, że Edyp może

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

w tej kwestii zasięgnąć porady wyroczni delfickiej, a jeśli okazałoby się, że kłamie, niech spotka go za to śmierć. Prosi jednak swego szwagra, by nie wydawał pochopnych wyroków przed poznaniem prawdy.

Te wyjaśnienia i zapewnienia Kreona **nie przekonują Edypa**. Jest rozgniewany i chce śmierci szwagra. Nie zamierza szukać dowodów potwierdzających winę, bo dla niego on już jest winny. Kreon wciąż **prosi władcę o rozwagę** i powściągliwość w wydawaniu osądów. W trakcie ostrej wymiany zdań między Kreonem a Edypem na scenę wchodzi Jokasta.

JOKASTA ŁAGODZI SPÓR

Jokasta upomina brata i męża. Wyrzuca im, że w czasie zarazy w Tebach oni zajmują się prywatnymi sporami, zamiast myśleć, jak ratować miasto. Kreon skarży się siostrze, że Edyp rzuca na niego oskarżenia i grozi mu. Edyp potwierdza to, musi ukarać Kreona, bo przyłapał go na spiskowaniu przeciwko władcy. Kreon raz jeszcze przed siostrą zapewnia, że nigdy nawet nie pomyślał o tym, by odsunąć szwagra od władzy. Jokasta **prosi męża, by zaufał zapewnieniom Kreona** i zaniechał kary, biorąc także pod uwagę fakt, że Kreon jest jej bratem. Również **Chór wstawia się za Kreonem**. Rozgniewany Edyp przypomina, że jeśli uwierzy zapewnieniom Kreona, to sam siebie

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

uzna winnym, zgodnie z tym, co mówił Tyrezjasz. W końcu władca **daje się przekonać** i każe odejść Kreonowi. Jokasta zostaje, chcąc dowiedzieć się, co zaszło między Edypem a Kreonem.

Chór zabiera głos i wyjaśnia, że Edyp i Kreon zaczęli rzucać na siebie nawzajem podejrzenia. Edyp nie chce roztrząsać tej sprawy. Jest zły. Jokasta jednak nalega, by jej powiedział, co się stało. Edyp ustępuje i mówi, że z namowy Kreona Tyrezjasz nazwał go mordercą Lajosa. Jokasta próbuje przekonać męża, że **nie powinien wierzyć słowom wieszcza**. Na dowód przytacza przepowiednię, którą kiedyś usłyszał Lajos. Głosiła ona, że król zginie z rąk swego własnego syna. Stało się natomiast zupełnie inaczej. Zabili go jacyś zbójcy na drodze, nie syn. Zresztą Lajos, przestraszywszy się tej wyroczni, **kazał swemu synowi**, trzy dni po jego urodzeniu, **przebić stopy i porzucić go w lesie**.

JOKASTA O ŚMIERCI LAJOSA

Słowa Jokasty wzbudzają **niepokój Edypa**. Wypytuje o dokładne miejsce śmierci Lajosa. Żona tłumaczy mu, że stało się to w kraju zwanym **Focyda**, w miejscu, gdzie drogi z Delf i Daulidy zbiegają się w jedną. Wydarzyło się to tuż przed zjawieniem się Edypa w Tebach. Ten niepokoi się

MIEJSCE I OKOLICZNOŚCI ZABÓJSTWA

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

jeszcze bardziej. Każe żonie opisać **wygląd Lajosa**. Edyp zaczyna podejrzewać, że Tyrezjasz miał jednak rację. Kiedy Jokasta dodaje, że Lajos podróżował skromnie, mając tylko jeden wóz i pięciu towarzyszy, **Edyp podejrzewa najgorsze**: rzeczywiście to on mógł zabić władcę Teb. Każe wezwać jedynego świadka tego wydarzenia, sługę Lajosa, któremu udało się ujść z życiem. Jokasta pyta Edypa, skąd ta potrzeba i co go tak trapi. Edyp opowiada o tym, jak kiedyś w czasie biesiady usłyszał od jednego z towarzyszy, że **jest podrzutkiem**. Zmartwiło go to i następnego dnia zaczął wypytywać matkę – Meropę z Dorydy i ojca – Polybosa z Koryntu, czy to prawda. Oni jednak zaprzeczali. To nie uspokoiło Edypa i postanowił zasięgnąć rady **wyroczni delfickiej**. Wyrocznia nie wyjaśniła mu sprawy jego rodziców, ale usłyszał tam straszną przepowiednię, że zabije swego ojca, a z własną matką spłodzi dzieci. Po tych słowach Edyp postanowił nigdy nie wracać do Koryntu, do rodziców, **by nie dopuścić do wypełnienia się tak straszliwej przepowiedni**. Kiedy wędrował bez celu, drogę zajechał mu jakiś wóz, a woźnica i starzec siedzący na wozie zaczęli go przepędzać z drogi. Rozgniewany uderzył woźnicę. Wtedy **starzec uderzył Edypa, a ten oddał mu**. Człowiek ten po uderzeniu runął na wznak. Edyp zastanawia

UCIECZKA Z KORYNTU

BÓJKA NA DRODZE

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

się, czy mogło go łączyć jakieś pokrewieństwo z Lajosem? Mówi, że gdyby tak było, zasłużyłby na największą pogardę wśród ludzi.

Tylko **sługa Lajosa**, któremu udało się ujść z życiem może uspokoić Edypa. On to zeznał kiedyś, że na Lajosa napadło kilka osób. Jeśli potwierdzi to także teraz, **odsunie podejrzenia** od Edypa. Jokasta jest przekonana, że jej mąż niepotrzebnie się martwi. Dlaczego sługa miałby kłamać, zeznając, że było kilku napastników. Zresztą, nawet gdyby rzeczywiście wtedy skłamał, to i tak **śmierć Lajosa nie wypełniła przepowiedni**, bo wyrocznia twierdziła, iż umrze on z ręki syna. Syn zaś zginął wcześniej, jeszcze jako niemowlę, a więc nie mógł zabić ojca. Edyp przyznaje rację żonie, ale i tak prosi ją, by wezwała tego sługę. Jokasta zgadza się. Tymczasem zabiera Edypa do domu.

Stasimon II

Chór oddaje **cześć słowom i sprawom, które są święte**, bo pochodzą one od bogów. Śpiewa o przepowiedniach i o pysze, która *rodzi tyranów* (s. 42). Prosi **Zeusa** o ratunek dla Edypa, gdyż to on uwolnił Teby od Sfinksa. Jednocześnie ludzi obrażających święte prawa powinien spotkać straszny los. Są oni bowiem **dumni** i **pyszni**.

Na koniec pieśni Chór zwraca się ponownie do Zeusa. Prosi go, by zwrócił uwagę na krnąbrność

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

ludzi, którzy nie wierzą w to, co mówią o Lajosie bogowie. Tylko oni znają bowiem prawdę o Edypie i wiedzą, jaki będzie jego los.

Epejsodion III

Jokasta **modli się** za Edypa. Przynosi bogom wieńce i kadzidła. Martwią ją troski, jakie spadły na jej męża. Uważa, że Edyp nie jest w stanie myśleć rozsądnie, ale opiera się na przepowiedniach, które budzą trwogę. Prosi **Apollina**, by ulżył Edypowi w tych zmartwieniach, bo razem z nim cierpi całe państwo.

ŚMIERĆ WŁADCY KORYNTU

Przybywa posłaniec z Koryntu, pytając o dom Edypa. Chór wskazuje mu dom władcy i pokazuje na Jokastę, żonę Edypa i matkę jego dzieci. Posłaniec pozdrawia Jokastę i mówi, co go tu sprowadza. Oto **umarł Polybos**, władca Koryntu, i lud chce, **by teraz władzę objął tam Edyp**. Wiadomość bardzo cieszy Jokastę, bo to znaczy, że straszna przepowiednia o tym, że Edyp zabije swego ojca, już się nie wypełni. Każe służącej natychmiast wezwać Edypa.

Edyp dowiaduje się o śmierci Polybosa, wypytuje posłańca, czy ojciec umarł ze starości, czy ktoś go zabił. Posłaniec odpowiada, że **starość była przyczyną śmierci** Polybosa. Edyp **czuje ulgę**,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

że słowa przepowiedni nie spełniły się i już się nie spełnią. Po chwili jednak przypomina sobie, iż wyrocznia wspominała także o tym, że **będzie on dzielił łoże z własną matką**. Jokasta uspokaja męża. Człowiek nie powinien zbytnio przejmować się, bo i tak **wszystko jest w rękach losu**. Jokasta mówi:

A tych miłostek z matką się nie strachaj,
Bo wielu ludzi już we śnie z matkami
Się miłowało; swobodnie ten żyje,
Kto snu mamidła lekce sobie waży. (s. 46)

OBAWY EDYPA

Edypa jednak nie przekonują te słowa. **Lęka się wypełnienia przepowiedni**.

Posłaniec pyta, przed jaką kobietą Edyp czuje taki lęk. Edyp odpowiada, że chodzi o jego matkę Meropę, żonę Polybosa. Opowiada posłańcowi o straszliwej wróżbie, która mówi, że Edyp zabije własnego ojca i będzie mężem dla swej matki. Kiedy tylko usłyszał tę przepowiednię, opuścił Korynt, by nigdy nie mogła się ona spełnić. Teraz Edyp także nie może wrócić do domu, do Koryntu, bo choć jego ojciec nie żyje, to **jest jeszcze matka**, o której wyrocznia też mówi.

POCHODZENIE EDYPA

Posłaniec wyjaśnia, że Edyp nie ma żadnego powodu, by

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

lękać się wypełnienia przepowiedni, bo wcale **nie jest synem Polybosa i Meropy**. Zdziwionemu tą wiadomością Edypowi wyjaśnia, że to on sam **oddał maleńkiego Edypa władcom** Koryntu, którzy byli bezdzietni, a ci pokochali go jak rodzonego syna. Posłaniec zaś dostał niemowlę (Edypa) od pastucha, który służył na dworze Lajosa. Edyp miał **przekłute i obrzmiałe stopy**. Stąd zresztą wzięło się jego **imię** (Edyp pochodzi od greckiego *Oidiopus,* co oznacza: opuchłonogi). Król więc pyta, czy ów sługa Lajosa jeszcze żyje. Chce go widzieć, bo w ten sposób ma szansę dowiedzieć się prawdy o swoim pochodzeniu. Chór wskazuje na sługę, po którego kazała już posłać Jokasta. To musi być ten sam człowiek. **Strwożona Jokasta** prosi męża, by zaprzestał dochodzenia. Domyśla się już, że **Edyp jest synem jej i Lajosa**, który ze strachu przed wyrocznią kazał zostawić niemowlę gdzieś w lesie. Błaga Edypa, by nie doszukiwał się prawdy o swym pochodzeniu. Edyp jednak nie słucha jej próśb. Odnosi wrażenie, że Jokasta obawia się, iż może się on okazać potomkiem niewolników, co byłoby dla niej ujmą.

Jokasta wybiega ze sceny. Chór pyta Edypa, dlaczego jego **żona wybiegła w dzikiej rozpaczy** – ma złe przeczucia.

Edyp nie zwraca uwagi na Jokastę. Sądzi, że jego żona uciekła, bo jest wyniosła i boi się, że ten móg-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

łby się okazać niższy stanem od niej. Sam natomiast **chce poznać prawdę** o swym pochodzeniu.

Stasimon III

Chór w swej pieśni wysławia **skały Kiteronu** za to, że ocaliły Edypa od śmierci. Tam bowiem Edyp jako niemowlę został oddany słudze króla Koryntu. Nazywa skały owe matką i żywicielką Edypa. Zastanawia się także, kim są jego prawdziwi rodzice, może to któreś z bóstw: **Pan** albo **Apollo**. A może **Bakchus** otrzymał go w darze od nimf?

Wchodzi stary sługa Lajosa.

Epejsodion IV

SŁUGA LAJOSA

Edyp widzi starca i domyśla się, że to ten, który **był pasterzem u Lajosa**. Chór potwierdza te przypuszczenia. Także posłaniec z Koryntu rozpoznaje w starcu człowieka, od którego dostał niemowlę.

Edyp pyta starca, czy rzeczywiście był sługą Lajosa. Człowiek ów potwierdza tę informację. Zajmował się wypasaniem bydła na Kiteronie i w jego pobliżu. Edyp wskazuje na posłańca i pyta sługę, czy widział kiedyś tego człowieka. Sługa nie może sobie przypomnieć. Posłaniec przypomina się więc słudze, mówiąc o tym, jak **razem wypasali trzody na Kiteronie**. Sługa przyznaje, że faktycznie tak

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

było, ale dawno temu. Posłaniec pyta go, czy pamięta jak dał mu niemowlę na wychowanie. Sługa dziwi się, skąd takie pytanie. Posłaniec wskazuje na Edypa jako na to właśnie dziecko. Sługa jest przerażony tym, co słyszy; każe posłańcowi milczeć. Edyp gani go za to, że nie chce powiedzieć prawdy. Grozi, że każe go wychłostać, by dowiedzieć się, jak było naprawdę. Stary sługa błaga o litość i wreszcie **przyznaje, że dał dziecko posłańcowi**, który wtedy był pastuchem. Edyp chce wiedzieć, skąd miał on dziecko. Stary człowiek nie chce jednak mówić. Błaga Edypa, by nie zadawał mu już więcej pytań. Edyp nalega, grożąc śmiercią. Sługa odpowiada więc, że **był to syn Lajosa**. Na pytanie Edypa, czy matka była służącą czy królową, sługa odpowiada, że dostał dziecko **od Jokasty** – ona kazała mu je zabić. Przestraszyła ją przepowiednia, że to właśnie dziecko zamorduje ojca. Starzec dodaje, że **żal mu było niemowlęcia**, więc nie zabił go, a oddał innemu pastuchowi. Teraz ubolewa, że przyczynił się do jego zguby i dodaje, że jeśli Edyp jest tym dzieckiem, to straszny jest jego los.

WYJAWIENIE PRAWDY

Edyp **zna już prawdę**. Ubolewa nad swym losem:

Życie mam, skąd nie przystoi, i żyłem,
Z kim nie przystało – a swoich zabiłem (s. 56).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Stasimon IV

Chór ubolewa nad człowieczym losem. Nazywa **życie ludzkie życiem cienia**. Szczęście śmiertelników jest tylko chwilowe. Trwa tyle co sen i jak każdy sen szybko się kończy.

Chór przypomina **zwycięstwo Edypa nad Sfinksem i wdzięczność Teb** dla niego, która to jednak przyczyniła się do jego zguby i przyniosła **nieszczęście** miastu. Najlepiej by było, gdyby Edyp nigdy nie pojawił się w Tebach. Jego przybycie doprowadziło do wielkiej tragedii, która wszystkich dziś przejmuje zgrozą.

Eksodos

Posłaniec zwraca się do starszyzny (Chór), przekazując informację o **śmierci Jokasty**.

SAMOBÓJSTWO JOKASTY, OŚLEPIENIE EDYPA

W wielkiej rozpaczy, rwąc sobie włosy z głowy, popełniła samobójstwo – powiesiła się na swojej chuście. Edyp również wpadł w szał i **wykuł sobie oczy** sprzączkami, którymi Jokasta zapinała własne szaty. Teraz krzyczy w swym nieszczęściu, bo już całe **Teby wiedzą, że jest mordercą** swego ojca i był mężem własnej matki.

Chór ubolewa nad nieszczęściem, jakie dosięgło Edypa, jego rodzinę i całe Teby. Nie widział jeszcze nigdy takiej tragedii.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

LAMENT EDYPA

Edyp **ubolewa nad swoim tragicznym losem**. Wolałby nie żyć, niż znosić takie nieszczęście. Żałuje, że dawno temu, kiedy był niemowlęciem przeznaczonym przez ojca na śmierć, rzeczywiście nie umarł. **Żałuje, że sługa ulitował się** wtedy nad nim i zostawił go przy życiu. Lepiej by było dla wszystkich, gdyby nigdy go nie ujrzeli i nie poznali. Nazywa siebie samego zakałą tej ziemi. To on **ściągnął na Teby klątwę**. Chór przytakuje słowom Edypa. Łączy się także z nim w jego wielkiej rozpaczy. Edyp **żegna się** ze swoimi małymi córeczkami – Antygoną i Ismeną. Prosi Kreona, aby pozwolił mu żyć gdzieś **z dala od Teb**. Kreon zgadza się, ale zamierza jeszcze zasięgnąć rady wyroczni.

Bohaterowie

Edyp

– wywodzi się z rodu **Labdakidów**;

– jest synem Lajosa i Jokasty – władców Teb, ale wychowywała go królewska para z Koryntu;

– jest mężem Jokasty, którą pojął za żonę w nagrodę za uwolnienie Teb od Sfinksa;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

– ma z Jokastą czworo dzieci: dwóch synów – Polinika i Eteokla – i dwie córki – Antygonę i Ismenę;

– został władcą Teb, również w nagrodę za pokonanie Sfinksa;

– jest dobrym królem, cieszy się zaufaniem ludu;

– to do niego ludzie przychodzą po radę, gdy na Teby spadają kolejne nieszczęścia;

– jest wrażliwy na krzywdę poddanych i kiedy dowiaduje się, że tylko odnalezienie i ukaranie zabójcy Lajosa może odwrócić klątwę, za wszelką cenę chce dociec prawdy;

– bywa porywczy, jeśli czuje, że zagrożone jest szczęście jego i rodziny; reaguje gniewem na słowa Tyrezjasza, który twierdzi, że to właśnie Edyp jest przyczyną nieszczęść Teb, gdyż to on zabił Lajosa; oskarża wróżbitę o spisek z Kreonem i zamach na władcę;

– mimo podejrzeń, że to rzeczywiście on jest zabójcą Lajosa, nie cofa się przed doprowadzeniem śledztwa do końca; najważniejsze jest dla niego dobro państwa, chce uwolnić Teby od zarazy;

– bardzo kocha swoją żonę, liczy się z jej zdaniem, prosi o radę;

– rozpacza nad śmiercią Jokasty, oszalały z żalu oślepia się;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

– jest dobrym, kochającym ojcem, troszczy się o los swoich dzieci, myśli o tym, co się z nimi stanie; prosi Kreona o opiekę nad swoimi dziećmi.

Kreon

– jest **bratem Jokasty**, szwagrem Edypa;

– ma współudział we władzy;

– cieszy się szacunkiem ludu, wszyscy mu się kłaniają;

– ważne jest dla niego dobro państwa;

– nie jest chciwy na władzę ani zawistny wobec Edypa;

– jest uczciwy i rozsądny, nie kieruje się emocjami: kiedy Edyp niesłusznie oskarża go o spiskowanie przeciwko niemu razem z Tyrezjaszem, Kreon rzeczowo i spokojnie odpiera atak szwagra, wysuwając konkretne argumenty;

– wzywa Edypa do rozwagi w sądach i decyzjach;

– współczuje Edypowi, ale każe go zamknąć w odosobnieniu, by uwolnić Teby od klęsk; wypełnia w ten sposób swoją powinność, jest posłuszny nakazom bogów;

– po klęsce Edypa przejmuje władzę w Tebach;

– obiecuje opiekować się dziećmi Edypa.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Jokasta

– jest wdową po Lajosie – władcy Teb, matką Edypa i jednocześnie jego żoną;

– ma z Edypem czworo dzieci: dwóch synów – Polinika i Eteokla oraz dwie córki – Antygonę i Ismenę;

– jest kochającą i czułą żoną; uspokaja Edypa, próbuje zdroworozsądkowo wytłumaczyć mu omylność przepowiedni;

– jest bogobojna, dużo się modli, zanosi do bóstw prośby za spokój swojego męża;

– ubolewa nad losem Teb, ale ważniejsze jest dla niej szczęście rodzinne; widząc, jak źle Edyp znosi śledztwo w sprawie zabójcy Lajosa i przeczuwając jego wynik, prosi męża, by zaniechał dochodzenia prawdy;

– kiedy okazuje się, że Edyp jest jej synem i zabójcą Lajosa, popełnia samobójstwo.

Tyrezjasz

– jest **wróżbitą**, potrafi przepowiadać przyszłość, zna prawdę dotyczącą przeszłości;

– jest ślepy;

– nie chce wyjawić Edypowi prawdy o jego pocho-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

dzeniu i o tym, że to on zabił Lajosa, boi się tej prawdy, bo wie, że przyniesie ona dużo szkody;

– oskarżony przez Edypa o wynajęcie zabójcy Lajosa wpada w gniew i wyznaje Edypowi, że to właśnie on jest zabójcą władcy Teb; wówczas rozgniewany Edyp oskarża Tyrezjasza o spiskowanie przeciw niemu;

– przepowiada Edypowi straszną przyszłość: zostanie ślepcem i jak żebrak w pogardzie będzie musiał opuścić Teby;

– jest dumny, podkreśla, że nie podlega żadnemu władcy ziemskiemu, a jedynie bogom.

Gatunek

Król Edyp jest tragedią. Posiada charakterystyczne dla tego gatunku elementy:

a) stała struktura:

– rozpoczyna ją **prolog** (**prologos**), który stanowi dialog najpierw pomiędzy Edypem a Kapłanem, a później miedzy Edypem a Kreonem na temat klęsk, które spadają od pewnego czasu na Teby i sposobu na odsunięcie klątwy – wprowadza to odbiorcę w fabułę;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

- później następuje **parodos**, czyli pierwsza pieśń Chóru śpiewana podczas jego wejścia na scenę;
- podstawową część tragedii stanowią **epejsodiony**, czyli dialogi lub monologi postaci (odpowiednik współczesnych aktów w dramacie); jest ich od trzech do pięciu (w *Królu Edypie* są cztery epejsodiony);
- poszczególne epejsodiony oddzielane są od siebie **stasimonami**, czyli pieśniami Chóru;
- kończy ją **eksodos** – pieśń śpiewana przez Chór na zakończenie, podczas zejścia ze sceny. W *Królu Edypie* eksodos ma szczególną postać. Można wyróżnić w nim **trzy części** oparte na dialogach pomiędzy postaciami. Pierwsza część to dialog pomiędzy Posłańcem a Chórem. Dowiadujemy się, że Jokasta popełniła samobójstwo, a Edyp w rozpaczy oślepił się. Część druga to dialog pomiędzy Chórem a Edypem, który jest wielkim ubolewaniem nad tragicznym losem władcy Teb. Trzecia i ostatnia część eksodosu to dialog Edypa z Kreonem. Edyp błaga szwagra, by zaopiekował się jego dziećmi, przede wszystkim córkami, a jego samego wypędził z Teb;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

b) kompozycja oparta na zasadzie trzech jedności:

- jedność **czasu** – wszystkie wydarzenia tragedii rozgrywane są w czasie dwunastu lub dwudziestu czterech godzin;
- jedność **miejsca** – prezentowane wydarzenia rozgrywają się w jednym miejscu; w *Królu Edypie* miejsce akcji stanowi plac przed pałacem królewskim w Tebach;
- jedność **akcji** – w tragedii jest tylko jeden wątek; Fabuła *Króla Edypa* osnuta jest wokół dociekania prawdy na temat tego, kto jest zabójcą Lajosa i niemożności ucieczki przed własnym przeznaczeniem;

c) poważna tematyka: bohaterami są członkowie rodziny królewskiej, problem dotyczy zmagania człowieka z losem i nieuchronności przeznaczenia;

d) zasada decorum, czyli stosowności, odpowiedniości – to zgodność stylu wypowiedzi z tematyką utworu, jego gatunkiem i funkcją; *Król Edyp* jako tragedia, czyli utwór o tematyce poważnej, napisany jest stylem wysokim (język podniosły, uroczysty, patetyczny, bez kolokwializmów, humoru i prozaizmów);

e) sytuację bohaterów *Króla Edypa* cechuje **tragizm**; oznacza to koncepcję bohatera, który

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

w wyniku splotu nieszczęśliwych okoliczności znalazł się w sytuacji bez wyjścia; tragizm Edypa polega na tym, że jest bezsilny wobec wyroków losu i przeznaczenia, nieuchronnie zmierzając do katastrofy.

f) **bohater tragiczny** doznaje klęski, mimo szlachetności swego charakteru i dążeń; **wina tragiczna** polega na tym, że bohater, nieświadom prawdziwych okoliczności, w jakich się znalazł i chcący uniknąć przeznaczenia, coraz bardziej zbliża się do wypełnienia przepowiedni wyroczni i własnej klęski. (Edyp, chcąc uniknąć zabicia ojca i poślubienia matki, odchodzi z rodzinnego miasta. Nie wie jednak, że władcy Koryntu to jego przybrani rodzice. Ta ucieczka paradoksalnie popycha go w szpony okrutnego losu. Podnosząc rękę na wędrowca, nie wie, że zabija swojego ojca. Ze szlachetnych pobudek ratuje Teby od Sfinksa, a w nagrodę dostaje królestwo i wdowę po władcy – Jokastę – za żonę. W ten sposób dobry uczynek Edypa prowadzi do spełnienia tragicznej przepowiedni, czego Edyp jest absolutnie nieświadomy.);

g) **działania bohatera** tragicznego poddane są **ironii tragicznej**, co oznacza, że splot działań bohatera i pewnych wydarzeń następuje wbrew jego woli i poza świadomością, nieuchronnie prowadząc go do katastrofy; dzieje się tak, po-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

nieważ człowiekiem rządzą siły wyższe (wyroki boskie, prawa natury) zwane **fatum** i żadne działania bohatera nie są w stanie zmienić jego przeznaczenia.

Kompozycja

Tragedia grecka, a więc także *Król Edyp*, odznacza się stałą, charakterystyczną kompozycją. Zbudowana jest z pięciu części. Są to:

- prologos,
- parodos,
- epejsodion,
- stasimon,
- eksodos.

Poszczególne części omówione zostały na stronach 32-33.

Charakterystyczna dla kompozycji omawianego utworu jest także zasada trzech jedności:

– jedność **czasu**: akcja rozpoczyna się powrotem Kreona od wyroczni delfickiej, a kończy odejściem oślepionego Edypa z Teb i zamyka się w dwudziestu czterech godzinach;

– jedność **miejsca**: wydarzenia rozgrywają się przed pałacem królewskim w Tebach; o tych, które dzieją się poza tym miejscem, informują posłańcy;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

– jedność **akcji**: akcja składa się tylko z jednego wątku, którym jest tu poszukiwanie zabójcy Lajosa i ukaranie go, co ma odsunąć od Teb klątwę.

Czas i miejsce akcji

Czas

Zgodnie z zasadą jedności czasu akcja *Króla Edypa* rozgrywa się **w ciągu doby**. Rozpoczyna się w momencie powrotu Kreona z Delf, gdzie udał się, by zasięgnąć rady wyroczni, jak odsunąć od Teb straszliwą klątwę. Kończy się po samobójstwie Jokasty i samookaleczeniu Edypa (wykuł sobie oczy), pożegnaniem Edypa z córkami – Antygoną i Ismeną oraz zamknięciem go w odosobnieniu. Edyp prosi Kreona – nowego władcę Teb – by wysłał go daleko stąd, ale Kreon chce poczekać z taką decyzją, by w tej kwestii poznać wolę bogów.

Miejsce

Akcja tragedii rozgrywa się **na placu przed pałacem królewskim w Tebach**, zgodnie z zasadą jedności miejsca. Wszystkie wydarzenia, które rozegrały się w innych miejscach, są tylko relacjonowane przez posłańców i wysłuchiwane również na placu.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Problematyka

Tragedia *Król Edyp* porusza problem **nieuchronności przeznaczenia**. Przynosi gorzką refleksję: człowiek nie może uniknąć losu, który jest mu pisany. Obrazuje to tragiczna historia Edypa. Dowiedziawszy się od wyroczni delfickiej o tym, że zabije ojca i ożeni się z matką, uciekł z domu, by nie dopuścić do wypełnienia się tej okrutnej przepowiedni. Jednakże **uciekając od swego przeznaczenia, wyszedł mu naprzeciw**. Rodzice, których opuścił, byli bowiem jego przybranymi rodzicami. Niczego nieświadomy Edyp w czasie tułaczki zabił swego ojca – króla Lajosa. Kiedy później trafił do Teb i uwolnił je od Sfinksa, dostał w nagrodę królestwo i wdowę po Lajosie, czyli swoją matkę, za żonę.

Motywy i analogie

DOM

Rodzinnym domem Edypa są **Teby**. Tutaj urodził się jako syn władcy Lajosa i jego żony Jokasty. Ojciec jednak, przerażony przepowiednią, jakoby miał zginąć z ręki syna, który potem ożeni się z własną matką, oddał niemowlę słudze i kazał je porzucić

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

w górach. Słudze żal było dziecka i oddał je pastuchowi, a ten z kolei zaniósł chłopca władcom Koryntu, którzy byli bezdzietni. W ten oto sposób Edyp wychowywał się w Koryncie. Po latach, dorosły już Edyp, chcąc uciec przed przeznaczeniem, **powraca do domu** w Tebach. Ten powrót jednak pociąga za sobą serię tragicznych wydarzeń i ściąga na całe Teby oraz na rodzinę Edypa klątwę.

Dzieje Tristana i Izoldy

Dom-pałac króla Marka i królowej Izoldy jest pełen przepychu i dostatku. Brak w nim jednak spokoju i miłości. Na skutek wypicia magicznego napoju Izolda zakochuje się w Tristanie. Woli życie z nim w prymitywnym leśnym szałasie niż bogactwo domu na zamku króla Marka.

W. Szekspir *Makbet*

Dom małżeństwa Makbetów jest domem zbrodni. Małżonkowie wraz z kolejnymi zabójstwami stają się sobie coraz bardziej obcy. W końcu ich dom zamienia się w ruinę.

W. Szekspir *Romeo i Julia*

Mamy tu dwa skłócone ze sobą domy (rody) – Montekich i Kapulettich. Z tych rodzin pochodzą główni bohaterowie, Romeo i Julia, którzy zakochują się w sobie. Rodowa nienawiść, a co za tym idzie, sprzeciw obydwu rodzin wobec ich uczucia, doprowadza ją do śmierci kochanków.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

MATKA

Jokasta jest matką Edypa, a później zostaje także jego żoną. Razem mają czworo dzieci: Antygonę, Ismenę, Polinika i Eteokla.

Dzieje Tristana i Izoldy

Matka Izoldy nieświadomie staje się przyczyną nieszczęścia córki. To właśnie ona przygotowała czarodziejski napój z wina i ziół. Miał on wzmóc miłość Izoldy i króla Marka, lecz przez pomyłkę napój wypili Izolda i Tristan.

L. Kruczkowski *Niemcy*

Występują tu dwie matki. Pierwsza z nich to Berta Sonnenbruch. Jej dumą jest syn, Willy. Matkę i syna łączy wyjątkowo silna więź. Willy podczas swych podróży pamięta, aby z każdego miejsca przywieźć matce upominek. Druga matka to pani Soerensen. Kiedy jej syn, młody Norweg, zostaje uwięziony przez Niemców, wpada w rozpacz. Dla niego jest gotowa do wszelkich poświęceń. Ofiarowuje Willemu, jako zamaskowaną łapówkę, swój drogocenny naszyjnik.

MĄŻ

Edyp – mąż Jokasty – jest kochający i czuły. Liczy się ze zdaniem żony, chętnie zasięga jej opinii i porad, także w sprawach dotyczących państwa.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Ich małżeńskie szczęście burzy wyjawienie prawdy o pochodzeniu Edypa. Okazuje się, że jest on synem Jokasty i jej zmarłego męża. To on też zabił Lajosa, swego ojca. Dowiedziawszy się o tym, Jokasta popełnia samobójstwo, a Edyp w rozpaczy się oślepia.

Sofokles *Antygona*

Kreon jest mężem Eurydyki. W tragedii nie ma bezpośrednich informacji na temat tego, jakim są małżeństwem. Natomiast ze stosunku Kreona do kobiet, głównie do Antygony, i wypowiedzi na ich temat możemy wywnioskować, że władca uważa, iż kobiety nie powinny zajmować się polityką ani sprawami państwa, ale być posłuszne mężczyznom. Z tego też względu, kiedy Antygona rozmawia z nim jak z równym sobie, poczytuje to za zniewagę. Kreon niewątpliwie bardzo kocha swoją żonę, o czym świadczy wielka rozpacz po jej samobójstwie. Miłość do państwa, władza oraz własna duma są jednak dla niego ważniejsze. Potwierdzają to dwa fakty: wspomniane w tekście poświęcenie starszego syna na ofiarę dla bogów, by ocalić Teby w czasie wojny, oraz skazanie na śmierć Antygony, mimo groźby samobójstwa Hajmona. Biorąc pod uwagę te wydarzenia, można zarzucić Kreonowi bycie złym mężem. Podejmując właśnie takie decyzje, zdawał sobie z pewnością sprawę, jak wielką krzywdę wyrządza Eurydyce. Jego żona, rozpacza-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

jąc po śmierci ich syna, popełniła na koniec samobójstwo.

Dzieje Tristana i Izoldy

Prawnie zaślubionym mężem Izoldy Jasnowłosej został król Marek. W obliczu Boga jednak mężem Izoldy był Tristan, ponieważ to on był jej pierwszym mężczyzną. Izolda i Tristan zakochali się w sobie na skutek pomyłkowego wypicia czarodziejskiego napoju, który matka Izoldy przygotowała dla niej i króla Marka. Stało się to na statku w czasie podróży z Irlandii na dwór króla Marka, gdzie miał się odbyć ślub. To dlatego Bóg otacza opieką kochanków i wielokrotnie chroni ich przed gniewem króla.

Król Marek jest tu postacią tragiczną. Kochał swoją żonę i kochał też Tristana – swego kuzyna i wiernego przyjaciela, a także najlepszego rycerza. Kiedy dowiedział się o ich zdradzie znalazł się w trudnej sytuacji; nie wiedział, co zrobić. W końcu Tristan sam opuścił dwór króla, a Marek nie oddalił od siebie Izoldy, choć zdawał sobie sprawę z jej wielkiego uczucia do Tristana.

Tristan poślubił później Izoldę o Białych Dłoniach. Nie mógł jednak zapomnieć o Izoldzie Jasnowłosej, dlatego jego małżeństwo nie zostało skonsumowane. Żona zemściła się za to, pośrednio przyczyniając się do jego śmierci.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

W. Szekspir *Makbet*

Makbet przedstawiony został jako mąż uległy wobec swojej żony. To Lady Makbet podsycała w nim żądzę władzy i namówiła do zabicia Dunkana, co miało umożliwić Makbetowi objęcie tronu. Okazało się jednak, iż ta jedna zbrodnia nie wystarczy, by utorować drogę do władzy. Małżonkowie popełniali więc kolejne. Ich dom stał się domem zbrodni, a oni sami coraz bardziej oddalali się od siebie, aż w końcu stali się sobie zupełnie obcy. Kiedy Lady Makbet dręczona wyrzutami sumienia popełniła samobójstwo, mąż przyjął to obojętnie.

Małżeństwo Makbeta jest zupełnie inne od małżeństwa Kreona i Eurydyki.

U Szekspira to żona, przynajmniej początkowo, grała pierwsze skrzypce i, podsycając w mężu żądzę władzy, namówiła go do pierwszej zbrodni. Kreon nigdy nie pozwoliłby sobie na to, by słuchać kobiety w sprawach dotyczących władzy. Uważał to za hańbę dla mężczyzny.

MIASTO

Teby są nękane kolejnymi klęskami: ataki wrogów, nieurodzaj, śmierć nowo narodzonych dzieci i ich matek, śmierć zwierząt. Wyrocznia delficka mówi, że przyczyną tego jest obecność w mieście zabójcy poprzedniego władcy Teb. Jeśli zostanie on

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

odnaleziony i ukarany, wszystko wróci do normy. Edyp – obecny władca – rozpoczyna poszukiwanie winowajcy. Dobro państwa jest dla niego najważniejsze, dlatego musi go odnaleźć. To daje początek łańcuchowi tragicznych wydarzeń.

Ch. Dickens *Opowieść wigilijna*

Przed świętami Bożego Narodzenia Londyn, zazwyczaj szary i brzydki, zmienia się nie do poznania. Wystawy stają się kolorowe, sklepy bogato zaopatrzone, a ludzie uśmiechnięci. Wszędzie słychać dźwięki kolęd.

H. Sienkiewicz *Quo vadis*

Powieść przynosi obraz Rzymu za panowania Nerona. W mieście dobrze i dostatnio żyje się dostojnikom cezara, jego żołnierzom i ludziom związanym z dworem. Nad wszystkim i wszystkimi dominuje wszechwładny Neron, który uważa się za pana życia i śmierci. Cezar jest bezkarnym szaleńcem, nikt nie może być przy nim pewien, czy dożyje następnego dnia. Neron często urządza uczty, które są popisem zbytku, rozpusty i zwyrodnienia spowodowanego nudą. Nocami w ubogich dzielnicach Neron wraz z żołnierzami urządza „polowanie" na piękne, młode dziewczyny, które czyni nałożnicami swoimi lub swoich dostojników. Kryspus nazywa Rzym *miejscem zbrodni i rozpusty, nowym Babilonem*, dla którego wybiła godzina sądu i gniewu.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Tak też można traktować pożar miasta, który Neron wywołuje tylko po to, móc recytować na tle szalejącego żywiołu swoje wiersze, nieposiadające zresztą żadnej wartości. W opozycji do bogatego i rozpustnego Rzymu cezara i jego świty przedstawiony został Rzym pierwszych chrześcijan. Ich światem są głównie miejsca odludne, położone za miastem oraz przestrzeń skomplikowanych podziemnych przejść prowadzących do katakumb. Chrześcijanie są prześladowani przez Nerona, dlatego muszą się w nich ukrywać.

OFIARA
(CZŁOWIEK POSZKODOWANY)

Edyp jest ofiarą przeznaczenia. Nie jest w stanie uniknąć swojego losu. Dowiadując się od wyroczni o tym, że zabije ojca i poślubi własną matkę, ucieka od rodziców. Paradoksalnie ta ucieczka doprowadza go do wypełnienia okrutnej przepowiedni. Edyp nie wie bowiem, że władcy Koryntu są jego przybranymi rodzicami, a przepowiednia dotyczy Jokasty i Lajosa – władców Teb i prawdziwych rodziców Edypa.

J. Słowacki *Balladyna*

Balladyna pragnie władzy. Usuwa więc ze swej drogi wszystkich, którzy mogą jej przeszkodzić w osiągnięciu celu, jakim jest dla niej tron

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

w Gnieźnie. Ofiarami jej zbrodni stają się: siostra Alina, mąż Kirkor, Grabiec, król Popiel.

Dzieje Tristana i Izoldy

Tristan i Izolda są ofiarami fatalnej pomyłki Brangien, która podała im magiczny napój – źródło miłości. Uczucie przynosi im jednak cierpienie. Tak naprawdę eliksir był przeznaczony dla Izoldy i jej przyszłego męża – króla Marka.

W. Szekspir *Makbet*

Król Dunkan staje się pierwszą ofiarą żądzy władzy Makbeta, podsycanej przez jego żonę. Dokonawszy jednej zbrodni, Makbet nie waha się przed kolejnymi. Jego ofiarami są: Banko i jego syn, najbliższa rodzina Makdufa. Wreszcie cała Szkocja spływa krwią przelewaną przez zbrodniczego władcę.

H. Sienkiewicz *Quo vadis*

Ofiarami są tu chrześcijanie. Neron prześladuje ich i muszą się ukrywać w katakumbach.

W. Szekspir *Romeo i Julia*

Romeo i Julia są ofiarami waśni między dwoma weneckimi rodami – Montekich i Kapulettich. Ich wzajemna nienawiść, a co za tym idzie, sprzeciw wobec miłości Romea i Julii, staje się przyczyną tragedii dwojga zakochanych, doprowadzając do ich śmierci.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

OJCIEC

W *Królu Edypie* mamy trzech ojców: Lajosa, Polybosa i Edypa.

Lajos to ojciec Edypa. Usłyszawszy przepowiednię wyroczni delfickiej o tym, że jego syn go zabije, postanowił do tego nie dopuścić i kazał słudze zabić niemowlę w górach.

Polybos – władca Koryntu – był przybranym ojcem Edypa. Nie miał własnych dzieci i kiedy sługa przyniósł niemowlę, on i jego żona natychmiast je przygarnęli, a później wychowali jak rodzone dziecko. Polybos kochał Edypa i bardzo rozpaczał po jego zniknięciu. Po śmierci Polybosa lud Koryntu chciał przekazać władzę Edypowi.

Edyp jest ojcem Antygony, Ismeny, Polinika i Eteokla. Bardzo kocha swoje dzieci. Martwi się o to, co stanie się z nimi po całej tej tragedii. Prosi Kreona o opiekę nad swoimi dziećmi, zwłaszcza nad córkami, które są bardziej bezbronne niż chłopcy.

L. Kruczkowski *Niemcy*

Profesor Sonnenbruch nie jest ani dobrym ojcem, ani mężem. Swojego syna Willego w ogóle nie dostrzega. Bliższy kontakt ma tylko z córką – Ruth. Jego całym światem jest bowiem nauka. Pragnie zamknąć się w swojej pracowni i odizolować od spraw dotyczących wydarzeń w Europie i na świe-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

cie – od wojny. Odcina się więc do tego stopnia, że nie przyjmuje od córki nawet koniaku z Francji, gdyż nie chce mieć nic wspólnego z tym, co dzieje się w Europie. Nauka jest dla niego azylem.

A. Mickiewicz *Pan Tadeusz*

Stolnik Horeszko jest tu przedstawiony jako surowy ojciec i strażnik tradycji rodu. Nie pozwala córce na małżeństwo z Jackiem Soplicą, przez co burzy szczęście własnego dziecka. Surowym zakazem przyczynia się także do swojej śmierci: rozgoryczony i urażony Jacek Soplica zabija Horeszkę.

Molier *Świętoszek*

Orgon, pod wpływem Tartuffe'a staje się bezwzględnym ojcem. Wypędza z domu własnego syna, a córkę chce oddać, wbrew jej woli, Tartuffe'owi.

A. Fredro *Zemsta*

Ojciec Wacława Rejent Milczek nienawidzi Cześnika do tego stopnia, że jest skłonny uniemożliwić małżeństwo swego syna z Klarą. Z powodu swej niechęci jest gotów stanąć na drodze do szczęścia własnego syna.

PODRÓŻ/WĘDRÓWKA

Pełnoletni Edyp, usłyszawszy w czasie uczty, że jest przybranym dzieckiem władców Koryntu, udaje się do wyroczni delfickiej, by poznać prawdę.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Kiedy słyszy okrutną przepowiednię, postanawia nie wracać do domu w Koryncie, by nie dopuścić do jej spełnienia. Wyrusza więc w podróż. W czasie tej wędrówki zabija swego ojca Lajosa, oczywiście, nie będąc tego świadomym. Później uwalnia Teby od Sfinksa i w nagrodę dostaje władzę w Tebach oraz Jokastę za żonę. W ten sposób wypełnia się jego przeznaczenie.

A. Mickiewicz *Dziady cz. II*

Dusze, które nie zasłużyły na niebo, błąkają się po świecie i odbywają wyznaczoną im pokutę. Dla duchów „lekkich" i „pośrednich" ta wędrówka zakończy się, kiedy już odpokutują za swoje grzechy. Duchy „ciężkie" będą się tak tułać wiecznie.

Dzieje Tristana i Izoldy

Tristan dużo podróżuje. Wyrusza między innymi do Irlandii, by sprowadzić na dwór króla Marka jego przyszłą żonę – Izoldę Jasnowłosą. Później, by uciec od nieszczęśliwej miłości do królowej Izoldy – żony przyjaciela, podróżuje po całej Europie. Poszukuje przygód w Lonii, Fryzji, Gawii, Alemanii i Hiszpanii. Wreszcie dociera do Bretanii. Tu poznaje Izoldę Białowłosą, którą poślubia. Tutaj też spotyka go śmierć.

A. de Saint-Exupéry *Mały Książę*

Mały Książę zmęczony kaprysami róży, którą kochał, opuszcza swoją planetę i podróżuje po

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

wszechświecie. Odwiedza po kolei planety: Króla, Próżnego, Pijaka, Bankiera, Latarnika i Geografa, aż wreszcie dociera na Ziemię. Tu poznaje Lisa, który uczy go, czym jest przyjaźń. Na Ziemi Mały Książę widzi ogród z tysiącem róż. Uświadamia sobie wtedy, że jego róża jest wyjątkowa i jedyna. Ta miłość do róży sprawia, że Książę wraca na swoją planetę.

Ch. Dickens *Opowieść wigilijna*

Duch przeszłych świąt Bożego Narodzenia zabiera Scrooge'a w podróż w przeszłość. Bohater ma szansę spojrzeć na swoje dzieciństwo i młodość, ponownie przeżyć pewne wydarzenia. Ta wędrówka ma być dla niego wstrząsem, uzmysłowić mu, co zrobił ze swoim życiem i kim się stał.

SAMOBÓJSTWO

Jokasta popełnia samobójstwo po tym, jak dowiaduje się, że mąż Edyp jest jej synem, a w dodatku zabójcą jej pierwszego męża – Lajosa. Jokasta umiera, powiesiwszy się na chuście.

Sofokles *Antygona*

Mają tu miejsce trzy samobójstwa. Najpierw zabija się uwięziona Antygona, później – rozpaczając u stóp martwej ukochanej – Hajmon. Potem zaś na wieść o śmierci syna zabija się Eurydyka, żona Kreona.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

W. Szekspir *Makbet*

Życie odebrała sobie Lady Makbet, nie mogąc już dłużej znieść dręczących ją wyrzutów sumienia. Wciąż widziała na swoich rękach krew. Zabiła się w momencie, gdy na zamek Makbeta wkraczały wojska Makdufa.

H. Sienkiewicz *Quo vadis*

Samobójstwo popełnił tu Petroniusz wraz ze swą ukochaną Eunice. Uczynili to z powodów politycznych. Petroniusz popadł w niełaskę cezara i był przekonany, że czeka go śmierć. Nie chcąc umierać z woli władcy, postanowił sam odebrać sobie życie. Samobójcza śmierć Petroniusza i Eunice to dość spektakularna scena – podcięli sobie żyły w wannie wypełnionej gorącą wodą, otoczeni bogactwem i przepychem.

W. Szekspir *Romeo i Julia*

Samobójstwo tytułowych bohaterów było dziełem przypadku. Romeo nie wiedział wcześniej o planie ojca Laurentego i kiedy zobaczył Julię, leżącą w rodzinnym grobowcu Kapulettich, był przekonany, że jego ukochana nie żyje. Nie chcąc i nie mogąc żyć bez niej, wypił truciznę. Gdy uśpiona tylko Julia obudziła się i zobaczyła martwego Romea, zrozpaczona przebiła się jego sztyletem. Śmierć dwojga kochanków zakończyła waśń między ich rodzinami.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Te samobójstwa popełnione zostały z miłości, tak samo jak w przypadku Hajmona i Eurydyki w *Antygonie*.

N. H. Kleinbaum *Stowarzyszenie umarłych poetów*

Z własnej ręki ginie Neil Perry, uczeń Akademii Weltona. Neil był wrażliwym i utalentowanym aktorsko młodzieńcem. Marzył o tym, by zostać aktorem. Jego ojciec zdecydował już jednak o jego przyszłości i chciał go posłać do szkoły wojskowej. Neil odebrał sobie życie po szkolnym przedstawieniu *Snu nocy letniej*, w którym grał Puka – postać wolną i radosną. Prawdziwe życie Neila było jednak zupełnie różne od sposobu bycia tej postaci. Chłopiec, nie widząc sensu swego istnienia, zabił się.

SYN

Edyp jest synem Lajosa i Jokasty. Zgodnie z przepowiednią zabił swojego ojca i ożenił się z własną matką. Zrobił to wszystko nieświadomie. Wychowywali go władcy Koryntu, lecz Edyp nie wiedział, że jest ich przybranym synem. Kiedy prawda wychodzi na jaw, Jokasta popełnia samobójstwo, a Edyp oślepia się.

Sofokles *Antygona*

Hajmon, syn Kreona, jest narzeczonym Antygony. Sprzeciwia się wyrokowi ojca i próbuje nakłonić

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

go do zmiany decyzji i uniewinnienia dziewczyny. Kreon jednak nie słucha racjonalnych argumentów syna i nie cofa swego rozkazu. Hajmon, nie mogąc pogodzić się ze stratą ukochanej, popełnia samobójstwo.

Dzieje Tristana i Izoldy

Tristan to jedyny syn królowej Blancheflor. Urodził się już po śmierci ojca. Imię *Tristan* oznacza „smutny". Zawdzięcza je matce, która po narodzinach powiedziała do syna:

> *Smutna zległam, smutne jest to pierwsze święto, które ci wyprawiam, z twojej przyczyny smutno mi jest umierać.*

Blanchefor umarła wkrótce po porodzie, a chłopcem zajął się Rohałt Dzierżący Słowo.

L. Kruczkowski *Niemcy*

Willi Sonnenbruch to syn profesora Sonnenbrucha i Berty Sonnenbruch. Jest bardzo związany ze swoją matką, łączą ich poglądy: obydwoje są zwolennikami faszyzmu. Willi manifestuje swoją miłość do matki i z każdej podróży przywozi jej prezent. Ma jednak słaby kontakt ze swoim ojcem. Willi jest oficerem SS i jako typowy produkt niemieckiego systemu wychowawczego i propagandy politycznej jest całkowicie oddany Hitlerowi. Cechuje go też cynizm i okrucieństwo.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

A. Mickiewicz *Pan Tadeusz*

Tadeusz jest synem Jacka Soplicy. Wychowywany był jednak przez Sędziego i to on jest dla Tadeusza prawdziwym ojcem. Jemu też Tadeusz jest posłuszny i wdzięczny za swą edukację. Okazuje się z czasem nieodrodnym synem rodu Sopliców, szlachty patriotycznej. Kiedy więc na Litwę wkraczają wojska Napoleona, zaciąga się do służby.

N. H. Kleinbaum *Stowarzyszenie umarłych poetów*

Neil jest ślepo posłuszny swojemu ojcu, przed którym czuje lęk. Chłopiec zmienia się pod wpływem nauczyciela – Johna Keatinga. Odkrywa dzięki niemu swoje prawdziwe powołanie i pasję: chce zostać aktorem. Jego pierwszą rolą jest rola Puka w amatorskim przedstawieniu według dramatu Szekspira *Sen nocy letniej*. Po spektaklu ojciec, który zaplanował już dla syna karierę, postanawia przenieść Neila do innej szkoły. Zrozpaczony chłopak popełnia samobójstwo.

UCIECZKA

Edyp, dowiedziawszy się od wyroczni delfickiej, że zabije swego ojca i poślubi matkę, ucieka ze swego domu w Koryncie. Nie wie, że władcy tej krainy nie są jego prawdziwymi rodzicami i nie o nich

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

mówi przepowiednia. Paradoksalnie i jak na ironię losu przystało, ta ucieczka popycha go w kierunku wypełnienia przepowiedni. Uciekając, Edyp nieuchronnie wpada w szpony okrutnego losu.

Dzieje Tristana i Izoldy

Tristan, uciekając od nieszczęśliwej miłości do Izoldy, żony swego władcy i przyjaciela, wyrusza w podróż po Europie. Poszukuje przygód w Lonii, Fryzji, Gawii, Alemanii i Hiszpanii. Wreszcie dociera do Bretanii, gdzie poznaje Izoldę Białowłosą, którą poślubia. Tu spotyka go śmierć.

A. Mickiewicz *Pan Tadeusz*

Jacek Soplica był świadkiem napaści Moskali na zamek Horeszki. W czasie tego ataku zabił Stolnika, przez co został uznany za sprzymierzeńca wroga. Po tych wydarzeniach Jacek uciekł z Soplicowa, a wkrótce także z kraju. Przywdział habit zakonnika, by odpokutować za swoje grzechy.

H. Sienkiewicz *Quo vadis*

Święty Piotr ucieka z Rzymu. Na swojej drodze spotyka wtedy Chrystusa i pyta go: *Quo vadis, Domine?*, co znaczy: „dokąd idziesz, Panie?" (stąd też tytuł powieści). Chrystus odpowiada, że idzie do Rzymu, by dać się powtórnie ukrzyżować. Usłyszawszy to, Piotr decyduje się wrócić do miasta.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

W. Szekspir *Romeo i Julia*

Po zamordowaniu Tybalta z rodu Kapulettich Romeo musi uciekać z Werony. Ucieczka ta uniemożliwia mu ślub z Julią, co staje się przyczyną śmierci obojga.

WŁADZA/WŁADCA

Edyp jest władcą Teb, a królestwo dostał w nagrodę za pokonanie Sfinksa. Jest dobrym, rozważnym, opanowanym królem, który troszczy się o swoich poddanych. Kiedy wyrocznia ogłasza, że klęski, które spadają na Teby, skończą się, jeśli ukarany zostanie zbójca Lajosa, Edyp natychmiast rozpoczyna śledztwo w tej sprawie. Nie cofa się przed dociekaniem prawdy nawet wtedy, gdy okazuje się, że najprawdopodobniej to on jest sprawcą klęski. Chce poznać prawdę, żeby uwolnić miasto od nieszczęść. Dobro Teb jest dla niego najważniejsze.

Sofokles *Antygona*

Władcą w tej tragedii jest Kreon. Obejmuje rządy w trudnym dla państwa okresie. Teby od dawna nie zaznały spokoju, wstrząsane kolejnymi skandalami w rodzinie królewskiej (Edyp). Kreon chce zaprowadzić w państwie ład i porządek. Troszczy się o jego dobro. Brzydzi się prywatą i nie chce być stronniczy. Wymaga bezwzględnego posłuszeństwa wobec stanowionego prawa. Jego troska

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

o państwo jest zupełnie słuszna i zrozumiała. Niewątpliwie także Kreon jest władcą uczciwym, nie chce bowiem, by rodzina królewska stała ponad prawem. Wydaje się jednak, że w pewnym momencie Kreon traci z oczu człowieka, a przecież państwo to ludzie. Struktury państwowe są po to, by służyć obywatelom, a nie pozostawać wyłącznym dobrem rządzących. Kreon, nie słuchając głosu ludu, rad starców ani napomnień syna, traktuje Teby jak swoją własność. Skazanie przez niego Antygony na śmierć ujawnia jego despotyzm. Kreon nie może znieść myśli, że ktoś śmie sprzeciwiać się jego prawom, i jest to w dodatku kobieta. Kieruje nim urażona duma. Opamiętanie przychodzi jednak za późno. Kreon zmienia decyzję pod wpływem strasznych przepowiedni Tyrezjasza o karze, jaka spadnie na dom Kreona i całe Teby za jego sąd nad Antygoną i zakaz grzebania ciała Polinika. Dopiero wtedy władca zaczyna trzeźwo myśleć i troszczyć się o dobro państwa – dobro ludu. Jest już jednak za późno, by odwrócić bieg wydarzeń.

J. Słowacki *Balladyna*

Balladyna była zaślepiona pragnieniem władzy. Nie liczyło się dla niej nic innego, żadne uczucia czy więzy rodzinne. Niszczyła każdego, kto stanął na jej drodze do tronu. Kiedy po wielu zbrodniach objęła rządy w Gnieźnie, musiała pełnić także funkcję sędziego. Przed jej tronem stanęli Filon, zakochany

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

w zmarłej Alinie, i jej matka. Sądząc tego, kto ich skrzywdził, osądziła samą siebie. Chcąc być dobrą królową i sprawiedliwym sędzią, musiała sama na siebie wydać wyrok śmierci. W ten sposób pragnienie władzy za wszelka cenę skończyło się dla niej tragicznie. Umarła rażona piorunem.

Dzieje Tristana i Izoldy

Król Marek to przykład niemal idealnego średniowiecznego władcy. Był mądrym królem, dzielnym rycerzem, chętnie słuchał rad swoich wasali. Po tym, jak dowiedział się o zdradzie swej żony, Izoldy, i Tristana, najlepszego rycerza, a jednocześnie kuzyna, stanął przed trudnym wyborem. Nie wiedział, czy ukarać zdrajców, czy przebaczyć im w imię uczuć, jakie do nich żywił. Ostatecznie Tristan sam opuścił dwór króla Marka, a Izolda pozostała przy mężu. Po śmierci kochanków Marek przebaczył im i kazał pochować obok siebie.

Król Marek jako władca bardzo różni się od Kreona, bohatera *Antygony*. Marek potrafił przebaczyć zdradę i umiał słuchać rad swych wasali. Dla Kreona najważniejsze jest przestrzeganie prawa i utrzymanie silnej władzy. Nie potrafi przebaczyć swej siostrzenicy i jest też głuchy na rady innych.

W. Szekspir *Makbet*

Żądza władzy stała się przyczyną tragedii Makbeta i jego żony. Czarownice przepowiedziały Makbetowi, że zostanie królem Szkocji. On, by przyspieszyć

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

wypełnienie się tej przepowiedni i pod wpływem namów żony, podsycającej w nim pragnienie władzy, popełnił morderstwo – zabił Duncana. Okazało się jednak, że ta zbrodnia nie utorowała mu drogi do tronu. Małżonkowie zabijali więc kolejne osoby. Niespodziewanie stało się tak, że Lady Makbet, początkowo twarda i żądna władzy kobieta, która zainicjowała okrutny łańcuch zbrodni, zaczęły dręczyć wyrzuty sumienia. W końcu popełniła samobójstwo. Makbet natomiast zupełnie zatracił się w żądzy władzy.

H. Sienkiewicz *Quo vadis*

Rządzącym jest tu Neron, choć należałoby go uznać raczej za karykaturę władcy. Sienkiewicz przedstawił Nerona jako tyrana, okrutnika, szaleńca, błazna i pseudoartystę. W walce o władzę Neron był bezwzględny i nie cofał się przed żadną zbrodnią. Zabił matkę, brata Brytanika i żonę Oktawię, by móc poślubić Poppeę. Otaczał się tłumem pochlebców i sam siebie uważał za wielkiego artystę. Często organizował uczty, na których recytował swoją poezję, a wszyscy zgromadzeni musieli wychwalać jego poetycki talent. Marzył o tym, by być jak Homer. Uczty Nerona przeradzały się w dzikie, wyuzdane orgie. Był również zwolennikiem widowisk, wyścigów i igrzysk. Życie i polityka były dla niego ciągłą grą. Bardziej zajmowała go własna twórczość niż rządzenie państwem. Dawał sobą łatwo

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

manipulować, a kierowali nim Petroniusz, Poppea i Tigellin. Gdy zauważył rosnącą potęgę chrześcijan, kazał podpalić Rzym, a potem oskarżył o to wyznawców Chrystusa. Na tle płomieni trawiących miasto Neron recytował swój poemat o pożarze Troi. Był okrutny – z mordowania chrześcijan czynił wielkie widowisko. Najpierw ich więził, a później kazał wyprowadzać na arenę, gdzie na oczach widzów pożerały ich lwy. Neron był również nieobliczalny. Uważał się za pana życia i śmierci. Nikt z jego otoczenia nie mógł być pewien, kiedy jakimś nieodpowiednim słowem lub gestem „zasłuży" sobie na wyrok śmierci od cesarza.

ZBRODNIA

Edyp nieświadomie popełnia dwie zbrodnie: najpierw ojcobójstwa, a potem kazirodztwa. Kiedy prawda o tych czynach wychodzi na jaw, Edyp oślepia się i opuszcza Teby.

J. Słowacki *Balladyna*

Pragnienie władzy i bogactwa każe Balladynie wielokrotnie dopuszczać się zbrodni. Jej ofiarami stają się: siostra Alina, król Popiel, Grabiec, Gralon, mąż Kirkor, Fon Kostryn. W finale dramatu Balladyna, jako królowa, musi sama na siebie wydać wyrok. Jest to wyrok śmierci – Balladyna pada rażona piorunem.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

W. Szekspir *Makbet*

Makbet, by zdobyć koronę, zabija króla Dunkana. Ta zbrodnia pociąga za sobą kolejne. Makbet twierdzi bowiem, że *zły plon bezprawia nowym się tylko bezprawiem poprawia*. Zabicie Dunkana, a później Banka, wywołują u Makbeta wyrzuty sumienia. Kolejne jednak zbrodnie – już nie; Makbet czuje się coraz pewniejszy i bezkarny. Za zbrodnie męża odpowiedzialna jest Lady Makbet. To ona podsyca w nim żądzę władzy i namawia do zabijania kolejnych osób. Nie ma przy tym żadnych skrupułów. Jest psychicznie silniejsza od Makbeta. Z czasem zmienia się to jednak i po kolejnej zbrodni Lady Makbet zaczynają dręczyć wyrzuty sumienia, które w końcu doprowadzają ją do obłędu i śmierci.

A. Mickiewicz *Pan Tadeusz*

Jacek Soplica popełnił zbrodnię, zabijając Stolnika Horeszkę. Swój czyn odpokutował, przywdziewając habit i służąc ojczyźnie. Uratował także życie Hrabiemu – ostatniemu z Horeszków, zasłaniając go własną piersią.

H. Sienkiewicz *Quo vadis*

Zbrodniarzem jest tu Neron, władca Rzymu. Ma na sumieniu śmierć własnej matki i żony; prześladuje także chrześcijan, których każe zamykać w więzieniach, a później rzucać na pożarcie dzikim zwierzętom. Odbywa się to na arenie cyrku,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

z udziałem żądnej krwi publiczności. Wyrafinowany w swym okrucieństwie cezar robi z chrześcijan żywe pochodnie w swych ogrodach – ludzie ci są po prostu podpalani i umierają w okropnych męczarniach.

ŻONA

Jokasta była żoną Lajosa. Później nieświadoma, że poślubia własnego syna, została żoną Edypa i urodziła mu czworo dzieci. Dla niej najważniejsze było szczęście rodzinne. Jako dobra żona zanosiła do bogów modlitwy za spokój Edypa, próbowała odwieść go od bezwzględnego dochodzenia prawdy, widząc, jak wiele go to kosztuje. Kiedy okazało się, że Edyp jest synem jej i zmarłego Lajosa, popełniła samobójstwo.

J. Słowacki *Balladyna*

Balladyna, chcąc zostać żoną Kirkora, zabija swoją siostrę Alinę. Małżeństwo to jest dla niej szansą zdobycia władzy i bogactwa, których pragnie. Kiedy już poślubia Kirkora, przestaje się nim interesować i nie zważa na uczucia męża. Najważniejsze staje się wtedy dla niej zdobycie władzy. Kirkor ginie w bitwie z wojskami Balladyny.

Dzieje Tristana i Izoldy

Izolda Złotowłosa jest żoną króla Marka. Nie może jednak kochać swojego męża, gdyż jej serce należy

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

do Tristana. Jest to wynik pomyłkowego wypicia przez Izoldę i Tristana magicznego napoju. Ich miłość jest tak silna, że kochankowie nawet umierają w tym samym dniu.

Izolda o Białych Dłoniach zostaje żoną Tristana, lecz ten jej nie kocha. To małżeństwo było zawarte po ucieczce Tristana z zamku króla Marka i miało być lekarstwem na nieszczęśliwą miłość do Izoldy Złotowłosej. Z tego tez powodu nigdy nie zostało skonsumowane. Żona Tristana podstępnie mści się na mężu i swojej rywalce. Przekazuje Tristanowi fałszywą wiadomość o zbliżającym się okręcie, czym przyczynia się do jego śmierci. Tristan bowiem myśli, że na tym okręcie jest jego ukochana Izolda. Oczekując jej przybycia, zostaje zraniony i umiera.

W. Szekspir *Makbet*

Lady Makbet jest żoną Makbeta, kobietą silną i dominującą w małżeństwie. Podsyca w mężu pragnienie władzy. To z jej namowy Makbet dopuszcza się kolejnych zbrodni. W pewnym momencie jednak Lady Makbet dopadają wyrzuty sumienia. W końcu też wpada w obłęd i popełnia samobójstwo.

Molier *Świętoszek*

Elmira, żona Tartuffe'a, opiera się zalotom Orgona i pomaga zdemaskować jego obłudę.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

I. Krasicki *Żona modna*

Filis zostaje żoną pana Piotra i zamieszkują razem w jego wiejskim dworku. Tytułowa żona modna zaprowadza tu zupełnie nowe zwyczaje. Zaczyna na przykład organizować huczne bale. Sama jest typową oświeceniową modnisią, kobietą próżną i goniącą za modą. Jej największą troską są nowe suknie, powozy i odpowiednia oprawa życia. Nie dba o męża, nie liczy się z jego zdaniem, on zaś ulega jej we wszystkim, stając się zwykłym pantoflarzem. „Modna" żona przez swoje zachcianki niemal doprowadza męża do ruiny.

Zagadnienia

WINA EDYPA

Właściwie nie można w tu mówić o winie samego Edypa. Żył zgodnie z zasadami, jakie w jego czasach panowały w Grecji. Biorąc pod uwagę tamtejsze realia, nie można poczytywać mu za winę zabicia podróżnych na drodze. W czasach heroicznych takie czyny były dopuszczane, zwłaszcza że Edyp został przez podróżnych sprowokowany. Zresztą czyn ten nie jest bezpośrednią przyczyną tragedii Edypa. W ten sposób bohater nieświadomie **wypełnił tylko swoje przeznaczenie**, los z góry zapla-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

nowany mu przez bogów. To wydarzenie zbliża go do spełnienia się przepowiedni. Jednym z podróżnych był Lajos – władca Teb, ojciec Edypa. W ten sposób Edyp zgodnie z przepowiednią zabił swego ojca, a matkę uczynił wdową. Kiedy więc dotarł do Teb i pokonał Sfinksa, mógł dostać w nagrodę Jokastę za żonę.

Losy Edypa cechuje **tragizm**. Kiedy dowiaduje się o dotyczącej go przepowiedni, która mówi, że zabije on swego ojca i ożeni się z własną matką, opuszcza kraj. Nie chce dopuścić do wypełnienia się swego okrutnego losu. Paradoksalnie jednak, uciekając od przeznaczenia, jest coraz bliższy spełnienia się przepowiedni.

Przy rozważaniu zagadnienia winy Edypa należy wprowadzić pojęcie ***hamartia***, czyli **wina tragiczna**. Bohater, mimo szlachetności charakteru i dobrych intencji, sam na siebie sprowadza zgubę. Robi to nieświadomie. Każdy kolejny czyn coraz bardziej zbliża go do katastrofy. Nie może uciec od swego przeznaczenia, ponieważ jego losem rządzą siły wyższe, wyroki boskie, czyli **fatum**.

– POLITYCZNY ASPEKT *KRÓLA EDYPA* –

Tragedia Sofoklesa dotyka polityki, ponieważ konsekwencje zabójstwa Lajosa odczuwają całe Teby. Na miasto spadają kolejne nieszczęścia: umierają

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

mężczyźni, kobiety rodzą martwe dzieci i same umierają podczas porodów, padają zwierzęta, trwa nieurodzaj. Zmartwiony tym Edyp posyła Kreona, swego szwagra, po poradę do wyroczni delfickiej. Kreon wraca z informacją, że kres klęskom przyniesie odnalezienie i ukaranie zabójcy Lajosa. W ten sposób **dociekanie prawdy o śmierci Lajosa staje sprawą publiczną**, dotyczącą dobra państwa.

Edyp, jako władca troszczący się o swój lud, który dobro kraju przedkłada nad własne dobro, wszczyna śledztwo. Za wszelką cenę chce poznać prawdę i ukarać zabójcę Lajosa, a przez to uwolnić Teby od klątwy.

Edyp nie jest jednak wolny od pychy. Kiedy Tyrezjasz czyni aluzje, że to sam władca jest winny nieszczęść państwa, Edyp dopatruje się w tych słowach spisku przeciwko niemu i zamachu na jego władzę. O współpracę podejrzewa wróżbitę i Kreona. Dochodzi do ostrej wymiany zdań pomiędzy Tyrezjaszem a Edypem, a później także pomiędzy Edypem a Kreonem. Dopiero Jokasta studzi gniew męża.

Prawda o pochodzeniu Edypa i zabójstwie Lajosa wychodzi na jaw właściwie dopiero dzięki pojawieniu się posłańca z Koryntu, który przybywa z wieścią o śmierci króla Koryntu, czyli ojca (przybranego) Edypa. Lud Koryntu chce, by to właśnie Edyp przejął tam władzę. Ten tłumaczy posłańcowi, że

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

nie może wrócić do rodzinnego domu z uwagi na straszną przepowiednię. Posłaniec uspokaja Edypa – nie ma się czego obawiać, bo władcy Koryntu nie są jego prawdziwymi, ale przybranymi rodzicami. Tu opowiada historię znalezienia małego Edypa. Ta opowieść budzi w Edypie niepokój. Jokasta podejrzewa najgorsze i wybiega. Kiedy słowa posłańca potwierdza także stary sługa Lajosa, któremu polecono porzucić niemowlę, wszystko jest już jasne.

Odkrycie prawdy staje się klęską nie tylko dla Edypa i jego najbliższych, ale dla całego państwa. Teby tracą władcę: Edyp oślepia się i opuszcza miasto jako żebrak. Jokasta popełnia samobójstwo. Władzę przejmuje jej brat Kreon. Nie jest to jednak koniec nieszczęść w Tebach. Klątwa ciążąca nad rodem Labdakidów – władców Teb – dotyczy także następnych pokoleń, czyli dzieci Edypa i Jokasty. Ich synowie będą walczyć między sobą o władzę, co narazi Teby na najazdy wrogów. Zginą później w bratobójczej walce. Te problemy porusza już jednak inna tragedia Sofoklesa – *Antygona*.

WOLNOŚĆ I PRZEZNACZENIE

Analiza losów Edypa prowadzi do smutnego wniosku, że pojęcie wolności w ogóle nie dotyczy tego bohatera, a wszystkie jego działania są zdeterminowane wyrokami boskimi. Bogowie wydają się być

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

okrutni i traktują człowieka jak marionetkę. **Stwarzają Edypowi tylko pozory wolności**, możliwości wyboru i wpływu na swoje życie. W rzeczywistości jednak każde jego posunięcie jest wypełnianiem ich misternego i okrutnego planu.

Paradoksalnie, to właśnie te decyzje Edypa, które mają odsunąć od niego widmo spełnienia się okropnej przepowiedni, coraz bardziej zbliżają go do katastrofy. Za początek wszystkich nieszczęść można uznać decyzję bohatera o opuszczeniu rodzinnego kraju – Koryntu. Edyp postanawia to zrobić, kiedy dowiaduje się od wyroczni, że zabije ojca i ożeni się z matką. Wyrocznia jednak nie wyjaśnia, że władcy Koryntu nie są prawdziwymi rodzicami Edypa i nie o nich tutaj chodzi. Tak oto Edyp uciekając od przeznaczenia, zaczyna je wypełniać. On sam jest tego, oczywiście, zupełnie nieświadomy. Ma poczucie dokonywania wolnego, suwerennego wyboru. Jest przekonany, że ucieczka z ojczyzny uchroni jego i rodzinę przed nieszczęściem. Jest to jednak tylko jego subiektywne poczucie wolności, wpisane w okrutny boski plan.

Edyp, zabijając podróżnych na drodze, nie broni swojej godności, ale wypełnia przeznaczenie. To siły wyższe – **fatum** – rządzące jego losem, kierują go do Teb, gdzie rozwiązując zagadkę Sfinksa, uwalnia miasto od potwora, a w nagrodę dostaje za żonę swoją matkę Jokastę i władzę w Tebach.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Wszystkie wydarzenia w życiu Edypa i podejmowane przez niego decyzje wydają się być zdeterminowane przez fatum. **Wolność tych decyzji jest tylko pozorna**.

PROBLEM PRAWDY

Edyp jest dobrym i uczciwym władcą Teb, dba o interesy państwa i obywateli. Cierpi, widząc kraj nękany nieszczęściami. Kiedy okazuje się, że te klęski skończyć może odnalezienie i ukaranie zabójcy Lajosa, Edyp natychmiast rozpoczyna śledztwo w tej sprawie. Od razu też wydaje na zabójcę straszliwy wyrok, nie podejrzewając, że jest to wyrok na niego samego.

Prawda jest dla Edypa najważniejsza, a jej dochodzenie staje się wręcz jego obsesją. Początkowo, oczywiście, Edypowi nie przychodzi nawet do głowy, że wyniki dochodzenia mogą być tak straszne. Kiedy więc wezwany przez niego Tyrezjasz w zawoalowany sposób sugeruje, że to Edyp jest przyczyną nieszczęść, jakie spadają na Teby, król wpada we wściekłość. Oskarża Tyrezjasza o to, że razem z Kreonem spiskują przeciwko niemu, chcąc pozbawić go władzy.

Edyp i Tyrezjasz prezentują **dwa odmienne podejścia do problemu prawdy**. Dla Edypa war-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

tością jest prawda sama w sobie. Chce ją poznać, bez względu na konsekwencje. Nie zastanawia się zresztą nad skutkami tego dochodzenia. Tyrezjasz, jako doświadczony starzec i wróżbita wie, że **czasem poznanie prawdy może przynieść więcej szkody niż pożytku**. Nie chce wyjawić prawdy, bo wiedza ta wyrządzi wiele szkody tym, którzy ją zdobędą. Rozmowa Edypa z Tyrezjaszem jest trudna, pełna wzajemnej złości i oskarżeń. Edyp ujawnia tu swoją pychę.

Edyp nie zaprzestaje dociekania prawdy, mimo ostrzeżeń Tyrezjasza i próśb Jokasty. Królowa, widząc, jak wiele kosztuje Edypa ta cała sprawa, prosi go, by dalej się w nią nie zagłębiał. Edyp nie chce jednak o tym słyszeć. Jest bardzo konsekwentny w swoim działaniu i uczciwy wobec samego siebie. Przed prawdą nie cofa się nawet wtedy, kiedy sam zdaje sobie sprawę, że to właśnie on może okazać się owym poszukiwanym zabójcą Lajosa.

Odkrycie prawdy prowadzi rodzinę Edypa do tragedii. Jokasta popełnia samobójstwo, a Edyp oślepia się i opuszcza Teby jako żebrak. Ich dzieci zostają sierotami pod opieką Kreona, brata Jokasty, który przejmuje także władzę w Tebach.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Istotne cytaty

Ja więc i Bogu, i zbrodni ofierze
Ślubuję taką służbę i przymierze.
I tak złoczyńcy klnę, aby on w życiu,
Czy ma wspólników, czyli sam w ukryciu,
Nędzy, pogardy doświadczył i sromu.
(słowa Edypa, epejsodion I, s. 19)

Biada, o biada tej wiedzy, co szkodę
Niesie wiedzącym; znam ja to zbyt dobrze
I pomny na to nie byłbym tu stanął.
(słowa Tyrezjasza, epejsodion I, s. 21)

Lecz sam ci powiem, tobie, który szydzisz
Z mojej ślepoty, patrzysz, a nie widzisz
Nędzy twej, nie wiesz, z kim życie ci schodzi,
Gdzie zamieszkałeś i kto ciebie rodzi.
Między żywymi i zmarłymi braćmi

Wzgardę masz, klątwy dwusieczne cię z kraju
Ojca i matki w obczyznę wygnają,
A wzrok, co światło ogląda, się zaćmi.
(słowa Tyrezjasza, epejsodion I, s. 25)

Wiedz więc, że Lajos otrzymał był wróżby,
Nie od Apolla, lecz od jego służby,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Istotne cytaty

Iż kiedyś śmierć go z rąk syna pokona,
Co zeń zrodzony – i z mojego łona.
A wszakże jego, jak wieść niesie, obce
Zabiły zbiry w troistym rozdrożu.
A to niemowlę, gdy trzeci dzień świtał,
Przebiwszy u nóg kosteczki, wysadził
On ręką obcą gdzieś w górskich ostępach.
(słowa Jokasty, epejsodion II, s. 36)

A więc bez wiedzy rodziców poszedłem
Do świętych Delfów, a tu mi Apollo
Tego, com badał, nie odkrył; lecz straszne
Za to mi inne wypowiedział wróżby,
Że matkę w łożu ja skalam, że spłodzę
Ród, który ludzi obmierznie wzrokowi,
I że własnego rodzica zabiję.
To usłyszawszy, z dala od Koryntu
Błądziłem, kroki gwiazdami kierując,
Aby przenigdy nie zaznać nieszczęścia,
Hańby, która by spełniła tę wróżbę.
(słowa Edypa, epejsodion II, s. 39)

Biada, już jawnym to, czego pożądał,
O słońce, niechbym już cię nie oglądał!
Życie mam, skąd nie przystoi, i żyłem,
Z kim nie przystało – a swoich zabiłem.
(słowa Edypa, epejsodion IV, s. 56)

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Charakterystyka teatru greckiego

Rozwój tragedii

Genezy tragedii greckiej szukać należy w hymnach pochwalnych ku czci Dionizosa, śpiewanych w starożytnej Grecji w czasie **Dionizji** Wielkich (Miejskich) i Dionizji Małych (Wiejskich). Były to kilkudniowe święta ustanowione w **543 r. p.n.e**. na cześć **Dionizosa** – boga wina i płodności. W czasie tych świąt odbywały się zawody artystyczne, podczas których chóry śpiewaków wykonywały hymny ku czci Dionizosa, zwane **dytyrambami**. Pieśni te były dialogiem między chórem a koryfeuszem, czyli przewodnikiem chóru.

W **534 r. p.n.e.** na Dionizjach pojawił się **Tespis**, który wprowadził na scenę pierwszego aktora, nawiązującego podczas przedstawienia dialog z chórem, a czasem też popadającego z nim w konflikt. Aktor, poprzez zmiany maski i kostiumu, wcielał się w różne postaci. **Za twórcę tragedii** uważany jest **Tespis**.

Na początku **V w. p.n.e. Ajschylos** wprowadził drugiego aktora, a trzeciego dodał **Sofokles**. Poza trzech aktorów tragedia grecka nie wyszła. Oprócz

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

nich na scenie mógł się, oczywiście, znajdować chór i statyści.

Rozwój tragedii wiązał się także ze zmianą jej **tematyki**. Z czasem tragedia przestała zajmować się tylko mitami związanymi z Dionizosem. Pojawiły się tematy zaczerpnięte **z mitów bohaterskich**, **genealogicznych**, sporadycznie także **dotyczące współczesnych wydarzeń historycznych**. Zmiana tematyki pociągnęła za sobą także pewne zmiany w chórze. **Chór** nie składał się już z satyrów, jak w przypadku pieśni ku czci Dionizosa, ale z osób, jakich wymagała dana fabuła. W *Antygonie*, na przykład, chór składa się ze starców, którzy są doradcami króla.

Budowa teatru greckiego

Akcja tragedii greckiej odgrywana była na okrągłym, brukowanym placu zwanym **orchestrą**. Ta centralna część teatru, usytuowana u stóp wzgórza, była placem o średnicy 20-40 m z umieszczonym w jej środku ołtarzem boga: **thymele**. Orchestra była miejscem występów chóru, jego śpiewów i tańców. Orchestrę z trzech stron otaczały miejsca dla widzów, czyli **theatron**, który stanowiły drewniane ławy. Z tyłu orchestry, po stronie przeciwnej do widowni stał budynek zwany **skene**, który służył jako tło, ale także garderoba dla aktorów. Tam zmieniali maski i kostiumy. W skene znajdowały się wielkie drzwi wyobrażające wejście do pałacu,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

a po obu stronach dodatkowo jeszcze mniejsze, które mogły symbolizować wejście do świątyni lub namiotu wodza. Z boku skene i przed nią znajdował się **proskenion** – wyodrębniona część orchestry, gdzie występowali aktorzy. Zdarzało się też tak, że aktorzy w pewnych momentach akcji mogli znajdować się na środku orchestry, a chór przy ścianie skene.

Ponieważ w tragedii obowiązywała jedność miejsca, wszystkie wydarzenia, które rozegrały się wewnątrz budynku, pokazywano na specjalnej platformie na kołach, która nazywana była **ekkykleme**, a wysuwano ją z drzwi znajdujących się w skene.

Między widownią a sceną, po obydwu stronach, znajdowały się boczne wejścia, tzw. **lewy parodos** i **prawy parodos**, którymi na scenę wchodził chór, ale także aktorzy grający przybyszów z miasta i okolicy. Parodosami wchodziła także publiczność.

Aktorzy

Aktorami w starożytnej Grecji mogli być **tylko mężczyźni**. Wcielali się w różne postaci, zakładając odpowiednie **maski** i **kostiumy**. Dzięki masce każdy aktor mógł zagrać boga, herosa czy kobietę. Wskazywała też ona jednoznacznie na **charakter** danej postaci, ponieważ miała utrwalone rysy twarzy, mimikę i grymasy. Pełniła także bardzo ważną

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

funkcję techniczną – była świetnym rezonatorem i doskonale wzmacniała głos aktora, dzięki czemu był on słyszalny, nawet dla daleko siedzących widzów.

Aby aktorzy byli bardziej widoczni, zakładali **koturny**, czyli specjalne buty na bardzo grubej podeszwie, które optycznie powiększały całą postać, podobnie jak wysokie peruki i grube, wypchane stroje.

Zadania sprawdzające

1. Przybrany ojciec Edypa, władca Koryntu to:
   - **a)** Polybos
   - **b)** Kreon
   - **c)** Lajos
   - **d)** Tyrezjasz
2. Imię Edyp pochodzi od greckiego słowa *oidiopus*, co oznacza:
   - **a)** porzucony
   - **b)** znaleziony
   - **c)** szybkonogi
   - **d)** opuchłonogi
3. W jaki sposób Jokasta popełniła samobójstwo?
   - **a)** otruła się
   - **b)** przebiła się sztyletem
   - **c)** powiesiła się
   - **d)** utopiła się

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

4. Ile dzieci mieli Jokasta i Edyp?
- **a)** dwoje
- **b)** troje
- **c)** czworo
- **d)** nie mieli dzieci

5. Wyrocznia delficka znajdowała się w świątyni:
- **a)** Ateny
- **b)** Apollina
- **c)** Dionizosa
- **d)** Zeusa

6. Kreon jest dla Edypa:
- **a)** szwagrem
- **b)** bratem
- **c)** kuzynem
- **d)** tylko przyjacielem

7. Siły wyższe (wyroki boskie, prawa natury) rządzące losem człowieka, to:
- **a)** ironia tragiczna
- **b)** wina tragiczna
- **c)** fatum
- **d)** tragizm

8. Tragedia grecka zrodziła się z pieśni ku czci:
- **a)** Zeusa
- **b)** Dionizosa
- **c)** Apollina
- **d)** Posejdona

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

9. Okrągły, brukowany plac, na którym rozgrywała się akcja tragedii greckiej to:
- **a)** theatron
- **b)** skene
- **c)** proskenion
- **d)** orchestra

10. W którym wieku żył i tworzył Sofokles?
- **a)** V w. p.n.e.
- **b)** IV w. p.n.e.
- **c)** I w. p.n.e.
- **d)** I w. n.e.

Krzyżówka nr 1

1. Autor *Króla Edypa*.
2. Imię żony i matki Edypa.
3. Pierwsza pieśń chóru śpiewana podczas jego wejścia na scenę.
4. Potwór, który nękał Teby i którego pokonał Edyp, odgadując jego zagadkę.
5. Nazwa skał, gdzie miał zostać porzucony mały Edyp.
6. Opowieść o przedhistorycznych wydarzeniach, będąca próbą usystematyzowania wierzeń religijnych, światopoglądu i przednaukowej wiedzy o świecie społeczeństw pierwotnych to ... .
7. Określenie miejsca dla widzów w teatrze greckim.
8. Królestwo, w którym wychowywał się Edyp.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

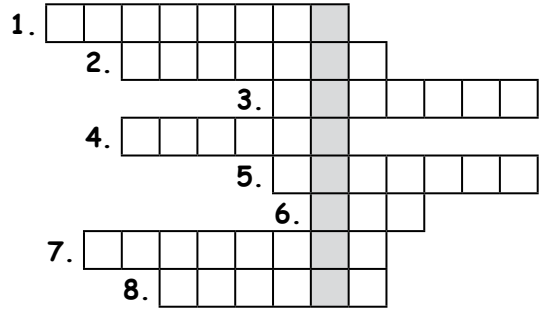

Hasło: …….....……..

Krzyżówka nr 2

1. Miejscowość, w której znajdowała się najsłynniejsza grecka wyrocznia.
2. Imię ślepego wróżbity, bohatera *Króla Edypa*.
3. Okrągły, brukowany plac, na którym rozgrywała się akcja tragedii.
4. Zasada odpowiedniości, stosowności, zgodnie z którą pisano tragedie, to zasada ... .
5. Zbiór mitów.

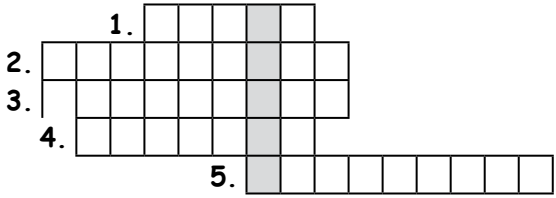

Hasło: …….....……..

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

słowniczek

Eksodos	W starożytnej tragedii greckiej pieśń śpiewana przez chór na zakończenie, podczas zejścia ze sceny.
Epejsodion	Podstawowa część tragedii greckiej, w której postaci występują na scenie w dialogach lub monologach. W tragedii greckiej było od trzech do pięciu epejsodionów. Poszczególne części oddzielane były od siebie **stasimonami**, czyli pieśniami chóru. Z czasem epejsodiony dały początek aktom we współczesnym dramacie.
Fatum	Określenie nieuchronnego losu, nieodwołalna wola bogów, na którą nikt nie ma wpływu; potocznie: przeznaczenie.
Katharsis (oczyszczenie)	Usunięcie napięcia emocjonalnego, związanego z nieuświadamianymi dotychczas przeżyciami poprzez ich rozpoznanie w świecie przedstawionym dzieła. Pojęcie to wprowadził w swej *Poetyce* Arystoteles. Według niego, katharsis

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

	polega na przeżyciu przez widza **uczucia litości**, które wywołuje klęska niewinnego bohatera, oraz **uczucia trwogi** spowodowanego świadomością, że sam widz mógłby doświadczyć podobnego losu. Przeżycie tych uczuć miało **oczyścić** widza z tych emocji, doprowadzić go do wewnętrznego spokoju i pogodzenia z nieuchronnością losu. Według nowszych interpretacji, istota katharsis polega na tym, że odbiorca, odczuwając litość i trwogę, bunt i cierpienie, dochodzi do zrozumienia tajemnicy losu, a także pogodzenia się ze zbiorową mądrością i doświadczeniem.
Mit	Opowieść o przedhistorycznych wydarzeniach, będąca próbą usystematyzowania wierzeń religijnych, światopoglądu i przednaukowej wiedzy o świecie społeczeństw pierwotnych. Mity opowiadają o pochodzeniu, funkcjach i hierarchii bogów (mity **teogoniczne**), o powstaniu, rozwoju i końcu świata (mity **kosmogoniczne**), o pochodzeniu, naturze i przeznaczeniu

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

	człowieka oraz o miejscu człowieka w porządku świata (mity **antropologiczne** lub **antropogeniczne**), o dziejach ludzkości, społeczności, plemienia lub rodu (mity **genealogiczne**), o wydarzeniach determinujących kierunek dziejów (mity **historiozoficzne**). Mity funkcjonują w wielu przekazach ustnych i pisemnych, które często różnią się od siebie. **Mitologia** to zbiór mitów charakterystycznych dla danej społeczności.
Parodos	W tragedii greckiej pierwsza pieśń chóru śpiewana podczas wejścia chóru na scenę.
Prologos	Część wstępna sztuki teatralnej; w tragedii greckiej poprzedza wejście chóru na scenę. Prologos to zwykle dialog dwóch lub trzech osób będący relacją o faktach poprzedzających zawiązanie akcji.
Stasimon	W tragedii greckiej pieśń śpiewana przez chór, rozdzielająca poszczególne epejsodiony.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Tragedia	Gatunek dramatu antycznego wywodzący się z dytyrambu, czyli pieśni ku czci Dionizosa. Jest to utwór przeznaczony na scenę, który przedstawia nieprzezwyciężalny konflikt (**konflikt tragiczny**) między dążeniami wybitnej jednostki a siłami wyższymi (Bogiem, bogami, losem, prawem, moralnością). Wszystkie dążenia bohatera prowadzą do nieuchronnej klęski bohatera (**tragizm**). W tragediach greckich ważną rolę odgrywa przeznaczenie, czyli **fatum** (losy bohatera z góry są przesądzone), którego nie da się pokonać, ale można mu się poddać w sposób godny (walcząc) lub niegodny (przyspieszać nieuniknione, bez zważania na środki i konsekwencje). Często też do klęski popycha bohatera **hybris**, czyli pycha i zaślepienie na prawdę. Ze względu na równowartość racji przedstawionych w tragedii, to nie bohaterowie mogą dokonać odpowiedniego wyboru. Według *Poetyki* Arystotelesa, podstawowym celem tragedii jest wywołanie efektu

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

	katharsis. Tragedia charakteryzuje się **stałą strukturą**. Otwiera ją **prologos**. Po nim następuje **parodos**. Zasadniczą część tragedii stanowią **epejsodiony**, których jest od trzech do pięciu. Epejsodiony są oddzielone od siebie **stasimonami**, czyli pieśniami chóru. Tragedię kończy **eksodos**. W tragedii obowiązuje także **zasada decorum** i zasada **trzech jedności**.
Tragizm	Kategoria estetyczna oznaczająca **nierozwiązywalny konflikt** między dążeniami jednostki a siłami zewnętrznymi (fatum, wyroki boskie, prawa natury) lub między różnymi dążeniami i skłonnościami tej samej jednostki. Bez względu na podjęte przez bohatera działania, czeka go klęska (katastrofa). Tragizm stanowi **istotę tragedii**.
Zasada decorum	Zasada stosowności, odpowiedniości. Jest to estetyczny postulat dostosowania stylu wypowiedzi do jej treści, gatunku, funkcji i kontekstu. I tak na przykład tragedia jako gatunek

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

	literatury wysokiej musiała być napisana stylem wysokim, a więc językiem podniosłym, poważnym, musiała poruszać ważne tematy, jej bohaterami powinny być osoby wysoko urodzone (np. rodzina królewska).
Zasada trzech jedności	Zasada obowiązująca w konstrukcji tragedii klasycznej. Polega na zachowaniu w tragedii jedności czasu, miejsca i akcji. **Jedność czasu** oznacza, że akcja trwa nie dłużej niż dobę. **Jedność miejsca** oznacza, że akcja rozgrywa się w jednym tylko miejscu. **Jedność akcji** oznacza jej jednowątkowość.

Rozwiązania testu:
1. a, 2. d, 3. c, 4. c, 5. b, 6. a, 7. c, 8. b, 9. d, 10. a.

Rozwiązania krzyżówek:

Krzyżówka nr 1:
1. Sofokles, 2. Jokasta, 3. parodos, 4. Sfinks, 5. Kiteron, 6. mit, 7. theatron, 8. Korynt.
Hasło: STASIMON

Krzyżówka nr 2:
1. Delfy, 2. orchestra, 3. Tyrezjasz, 4. decorum, 5. mitologia.
Hasło: FATUM

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Inscenizacje teatralne

- *Król Edyp* Igora Strawińskiego, reż. Konrad Swinarski, Teatr Wielki – Opera Narodowa w Warszawie, 1965.
- *Król Edyp,* reż. Waldemar Śmigasiewicz, Teatr im. Juliusza Słowackiego w Krakowie, 2000.
- *Król Edyp,* reż. Laco Adamik, Teatr Telewizji, 2003.
- *Król Edyp,* reż. Gustaw Holoubek, Teatr Ateneum w Warszawie, 2004.
- *Król Edyp*, reż. Grzegorz Kempinsky, Teatr Śląski im. Stanisława Wyspiańskiego Katowice, 2005.
- *Święty Edyp*, reż. Piotr Tomaszuk, Teatr Wierszalin z Supraśla, pokaz przedpremierowy: XII Akademickie Spotkania Teatralne KLAMRA, Toruń, 2003.

Bibliografia

Sofokles, *Antygona. Król Edyp*, Warszawa 2005.

Słownik pisarzy antycznych, pod red. Anny Świderkówny, Warszawa 2001.

Barbara Drabarek, Jacek Falkowski, Izabella Rowińska, *Szkolny słownik motywów literackich*, Warszawa 1999.

Marek Król, Grzegorz Krupiński, Henryk Sułek, *Słownik terminów literackich,* Kraków 2005.

Jan Tomkowski, *Dzieje literatury powszechnej*, Warszawa 2008.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

Lektury wszech czasów

streszczenie • analiza • interpretacja

1. F. Molnár, *Chłopcy z Placu Broni*
2. A. Kamiński, *Kamienie na szaniec*
3. Z. Nałkowska, *Granica*
4. A. de Saint-Exupéry, *Mały Książę*
5. G. Orwell, *Rok 1984*
6. M. Bułhakow, *Mistrz i Małgorzata*
7. M. Jaworczakowa, *Oto jest Kasia*
8. J. R. R. Tolkien, *Hobbit, czyli tam i z powrotem*
9. N. H. Kleinbaum, *Stowarzyszenie umarłych poetów*
10. L. M. Montgomery, *Ania z Zielonego Wzgórza*
11. I. Jurgielewiczowa, *Ten obcy*
12. J. Korczakowska, *Spotkanie nad morzem*
13. G. Orwell, *Folwark zwierzęcy*
14. H. Krall, *Zdążyć przed Panem Bogiem*
15. G. Herling-Grudziński, *Inny świat*
16. Ch. Dickens, *Opowieść wigilijna*
17. Z. Krasiński, *Nie-Boska komedia*
18. Sofokles, *Antygona*
19. Molier, *Skąpiec*
20. Molier, *Świętoszek*
21. S. I. Witkiewicz, *Szewcy*
22. S. Żeromski, *Ludzie bezdomni*
23. S. Żeromski, *Syzyfowe prace*
24. W. Szekspir, *Romeo i Julia*
25. S. Żeromski, *Przedwiośnie*
26. Sofokles, *Król Edyp*
27. W. Szekspir, *Hamlet*
28. A. Fredro, *Śluby panieńskie*

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

29. J. Słowacki, *Kordian*
30. W. Szekspir, *Makbet*
31. S. Wyspiański, *Wesele*
32. G. Zapolska, *Moralność pani Dulskiej*
33. A. Fredro, *Zemsta*
34. H. Sienkiewicz, *W pustyni i w puszczy*
35. D. Defoe, *Robinson Kruzoe*
36. J. Bédier, *Dzieje Tristana i Izoldy*
37. J. Słowacki, *Balladyna*
38. H. Balzac, *Ojciec Goriot*
39. A. Mickiewicz, *Dziady*
40. A. Mickiewicz, *Pan Tadeusz*
41. E. Hemingway, *Stary człowiek i morze*
42. A. Camus, *Dżuma*
43. B. Prus, *Lalka*
44. H. Sienkiewicz, *Krzyżacy*
45. E. Niziurski, *Sposób na Alcybiadesa*
46. F. Dostojewski, *Zbrodnia i kara*
47. S. Mrożek, *Tango*
48. W. Gombrowicz, *Trans-Atlantyk*
49. K. Makuszyński, *Szatan z siódmej klasy*
50. H. Sienkiewicz, *Quo vadis*
51. W. Gombrowicz, *Ferdydurke*
52. C. S. Lewis, *Opowieści z Narnii*, cz. 1.: *Lew, Czarownica i stara szafa*
53. A. Szklarski, *Tomek w krainie kangurów*
54. M. Białoszewski, *Pamiętnik z powstania warszawskiego*
55. S. Lem, *Bajki robotów*
56. A. Fiedler, *Dywizjon 303*
57. W. S. Reymont, *Chłopi,* t. 1: *Jesień*
58. M. Twain, *Przygody Tomka Sawyera*

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

59. H. Sienkiewicz, *Potop*
60. J. Brzechwa, *Akademia pana Kleksa*
61. A. Lindgren, *Dzieci z Bullerbyn*
62. A. Mickiewicz, *Grażyna*
63. J. W. Goethe, *Cierpienia młodego Wertera*
64. M. Kuncewiczowa, *Cudzoziemka*
65. L. Kruczkowski, *Niemcy*
66. J. Parandowski, *Mitologia*
67. G. Byron, *Giaur*
68. F. H. Burnett, *Tajemniczy ogród*
69. T. Borowski, *Opowiadania*
70. B. Prus, *Nowele i opowiadania*
71. H. Sienkiewicz, *Opowiadania i nowele*
72. E. Orzeszkowa, *Opowiadania i nowele*
73. S. Żeromski, *Opowiadania i nowele*
74. A. Czechow, *Opowiadania*
75. J. Twardowski, *Zeszyt w kratkę*
76. C. Collodi, *Pinokio*
77. R. Goscinny, J.-J. Sempé, *Mikołajek i inne chłopaki*
78. A. A. Milne, *Kubuś Puchatek*
79. J. Parandowski, *Przygody Odyseusza*
80. E.-E. Schmitt, *Oskar i pani Róża*
81. F. Kafka, *Proces*
82. M. Musierowicz, *Opium w rosole*
83. M. Musierowicz, *Kwiat kalafiora*
84. M. Krüger, *Karolcia*
85. R. Pisarski, *O psie, który jeździł koleją*
86. J. Conrad, *Jądro ciemności*
87. M. Musierowicz, *Kłamczucha*
88. D. Terakowska, *Władca Lewawu*
89. J. Verne, *W 80 dni dookoła świata*

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

90. H. Lofting, *Doktor Dolittle i jego zwierzęta*
91. A. i Cz. Centkiewiczowie, *Zaczarowana zagroda*
92. I. Krasicki, A. Mickiewicz, *Bajki*
93. J. Kochanowski, *Fraszki i Treny*
94. S. Mrożek, *Opowiadania*
95. J. Chmielewska, *Nawiedzony dom*
96. A. Christie, *I nie było już nikogo*
97. Z. Nałkowska, *Medaliony*
98. F. H. Burnett, *Mała księżniczka*
99. M. Kownacka, *Kajtkowe przygody*
100. J. Grabowski, *Puc, Bursztyn i goście*
101. Cz. Centkiewicz, *Anaruk, chłopiec z Grenlandii*
102. S. Michałkow, *Nie płacz, Koziołku*
103. W. Chotomska, *Dzieci pana Astronoma*
104. A. Christie, *Dwanaście prac Herkulesa*
105. I. Fink, *Opowiadania*
106. M. Kownacka, *Kukuryku na ręczniku*
107. K. Drzewiecka, *Piątka z Zakątka*
108. E.-E. Schmitt, *Dziecko Noego*
109. S. Żeromski, *Wierna rzeka*
110. T. Różewicz, *Kartoteka*
111. S. Szmaglewska, *Czarne Stopy*
112. G. Flaubert, *Pani Bovary*
113. M. Konopnicka, *Na jagody*
114. M. Konopnicka, *O krasnoludkach i sierotce Marysi*
115. M. Kownacka, *Plastusiowy pamiętnik*
116. E. Knight, *Lassie, wróć!*
117. R. Dahl, *Charlie i fabryka czekolady*
118. D. Terakowska, *Córka Czarownic*
119. U. Eco, *Imię róży*
120. E. Orzeszkowa, *Nad Niemnem*

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

POLECAMY

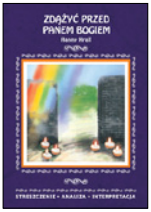

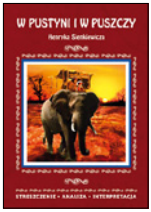

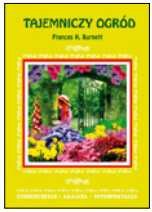

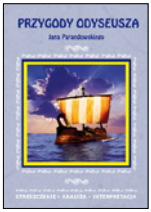

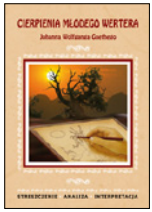

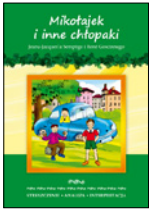

Zapraszamy do
księgarni
internetowej

KSIEGARNIA
NAJTANIEJ
www.ksiegarnia-najtaniej.pl

www.ksiegarnia-najtaniej.pl

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 11556553A3433383

LEKTURY WSZECH CZASÓW

- szczegółowe i obszerne streszczenie
- dokładna analiza
- charakterystyka bohaterów
- ważne pojęcia niezbędne przy omawianiu lektury
- przykładowe zagadnienia
- testy sprawdzające z kluczem
- krzyżówki
- przejrzysty układ
- pomoc w przygotowaniu do lekcji, testów sprawdzających, prac klasowych i matury

POLECAMY

KSIEGARNIA
NAJTANIEJ
www.ksiegarnia-najtaniej.pl

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 1A556553A3433383